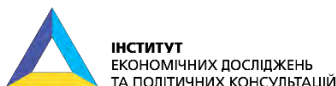

Нове щомісячне опитування підприємств

Випуск 14. (06.2023)
Український бізнес під час війни

Виконавець проекту:

Громадська організація «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Фінансова підтримка:

Проект реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу

Міжнародний фонд «Відродження»

Atlas Network

Автори звіту:

Оксана Кузяків, виконавча директорка ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», керівниця проекту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю»

Євген Ангел, старший науковий співробітник ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Публікацію підготовлено в рамках проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Її зміст є виключно відповідальністю ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу, МФ «Відродження» чи ATLAS Network.

ГО «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ»,

01054 Київ, Україна, вул. Рейтарська 8/5-А,

тел.: +38(044) 278-63-42; +38 (044) 278-63-60; факс: +38(044) 278-63-36

institute@ier.kyiv.uawww.ier.com.ua[Facebook ІЕД](#)[Facebook За чесну та прозору митницю](#)[Телеграм-канал «Чесна митниця»](#)

ПРО НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ «УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Шановні пані та панове, представляємо Вашій увазі **чотирнадцятий випуск** щомісячного опитування керівників підприємств «Український бізнес під час війни».

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства Інститут економічних досліджень та політичних консультацій проводить щомісячне опитування підприємств із застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування підприємств складається з двох частин – регулярної та спеціальної.

Регулярно респонденти дають відповіді на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників. Мова йде про динаміку випуску (виробництво), реалізації (продажі), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року також у фокусі нашої уваги. У цій частині опитування використано методологію кон'юнктурних опитувань, гармонізовану відповідно до вимог Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys (BCS). Там, де можливо, ми будемо порівнювати дані з даними щоквартального опитування підприємств «Ділова думка», які проводяться з 1998 року.

Спеціальна частина щомісячного опитування підприємств присвячена впливу війни на виробничу діяльність підприємств та експорт, оцінкам державної політики з підтримки бізнесу. У випуску використано галузевий вимір в аналізі даних. У цьому випуску новий розділ спеціальної частини присвячено незаконним та несправедливим практикам (корупції на різних рівнях тощо), які можуть впливати на роботу бізнесу.

Щомісячне опитування керівників підприємств відбувається в рамках зміни дії проекту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США). Щомісячні тенденції буде презентовано в таких звітах, як цей. Щоквартальні тенденції будуть оприлюднюватися й надалі у звітах «Ділова думка: промисловість», які випускає ІЕД із липня 2002 року.

Ми вдячні аналітичній системі YouControl (<https://youcontrol.com.ua/>) за можливість використання даних для формування панельної вибірки.

Зміст

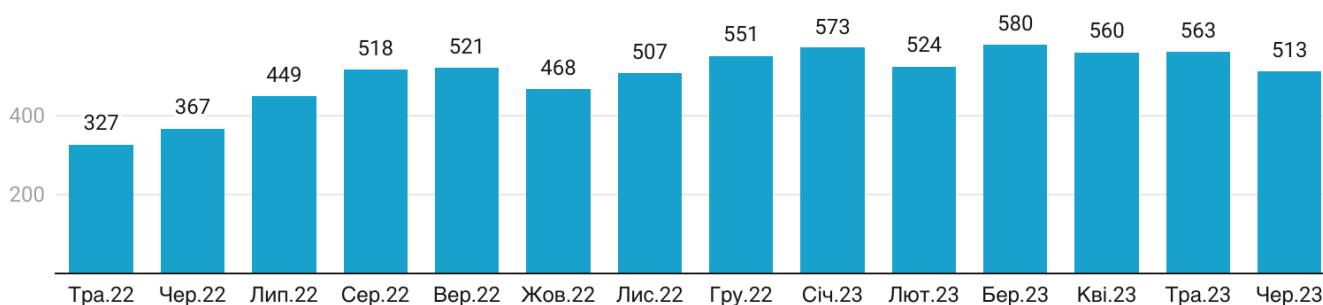
ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ	5
СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ	7
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ	10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	10
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ	10
ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ.....	10
ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ.....	11
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	11
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ	12
Піврічні очікування	12
Тримісячні очікування	13
ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ.....	14
ВИРОБНИЦТВО	14
Зміни щодо попереднього місяця.....	14
Очікування щодо змін виробництва	15
ПРОДАЖІ.....	15
Зміни щодо попереднього місяця.....	15
Очікувані зміни продажів.....	15
ЕКСПОРТ.....	16
Зміни щодо попереднього місяця.....	16
Очікувані зміни експорту.....	16
ЗАПАСИ СИРОВИНИ	17
Зміни щодо попереднього місяця.....	17
Очікувані зміни запасів сировини	17
ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	18
Зміни щодо попереднього місяця.....	18
Очікувані запаси готової продукції.....	18
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	19
Зміни щодо попереднього місяця.....	19
Очікувані зміни нових замовлень	19
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ.....	20
Забезпеченість замовленнями наперед.....	20
ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	21
Зміни щодо попереднього місяця.....	21

Очікувані зміни дебіторської заборгованості.....	21
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	22
Зміни щодо попереднього місяця.....	22
Очікувані зміни кредиторської заборгованості.....	22
ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ.....	23
Зміни щодо попереднього місяця.....	23
Очікувані зміни податкової заборгованості.....	23
КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ.....	24
Зміни щодо попереднього місяця.....	24
Очікувані зміни кількості працівників.....	24
ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ.....	25
Зміни щодо попереднього місяця.....	25
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках.....	26
КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ.....	26
Кваліфіковані працівники.....	27
Некваліфіковані працівники.....	27
СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ.....	28
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА.....	28
Проблеми ведення бізнесу під час війни.....	28
Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва.....	30
ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ.....	32
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	34
Оцінка державної політики з підтримки бізнесу.....	34
Оцінка поширеності різних незаконних та несправедливих практик.....	35
МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ.....	37
ВИБІРКА.....	37
Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах.....	38

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ У ПРОЧИТАННІ ЦЬОГО ЗВІТУ

Кого ми опитуємо? У цьому опитуванні використано панельну вибірку, тобто ми опитуємо одні й ті ж суб'єкти підприємницької діяльності. Побудова такої вибірки вимагає часу. Під час чотирнадцятої хвили опитування отримано відповіді від 513-ти респондентів.

Рис. 1. Кількість опитаних підприємств

Серед опитаних переважно промислові підприємства (93%), розташовані в 21-му із 27-ми регіонів України, зокрема у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській, Харківській областях та в місті Києві. Серед опитаних представлено підприємства всіх розмірів за кількістю працівників.

Рис. 2. Кількість опитаних підприємств за розмірами

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23
Мікро	50	64	55	49	53	58	67	59	64	57	61	60
Малі	128	142	138	133	138	156	161	158	189	180	171	155
Середні	169	183	191	172	203	214	212	190	208	214	212	190
Великі	102	129	137	114	113	123	133	117	119	109	119	108

Як ми збираємо дані? Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані до онлайн-форми.

Як обраховуються наші показники? Усі показники обраховуються за єдиною методологією. Для показників економічних тенденцій та очікувань ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів звітували про його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, у яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, у яких виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з імовірністю помилки 5%.

Як «читати» наші показники? Наші показники називаються «індексами», що є синонімом термінів «балансовий індекс», «балансовий показник». Усі індекси є різницею між частками респондентів, що звітували про зменшення, та тими, що звітували про збільшення показника. Чим більше значення індексу, тим більші темпи зростання показника, чим менше значення індексу, тим більші темпи падіння показника.

Для більшості показників більше значення індексу означає позитивну тенденцію, винятком є показники заборгованостей, кількості працівників у вимушених відпустках та труднощі з пошуком персоналу. Тут усе навпаки: чим більше індекс, тим більші темпи зростання заборгованостей, збільшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це погано), а чим менше індекс, тим більші темпи скорочення заборгованостей, зменшення кількості людей у вимушених відпустках чи труднощів (це добре).

Коли проводилось опитування Польовий етап чотирнадцятої хвилі тривав із 16 червня до 30 червня 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в червні 2023 року із травнем 2023 року, оцінювали стан того чи іншого показника на момент проведення опитування (червень 2023 року) та давали прогнози на наступні два – три чи шість місяців, залежно від питання. В окремих питаннях, де це було зазначено, результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні три місяці роботи.

СТИСЛО ПРО ГОЛОВНЕ

У коротко- та середньостроковій перспективі бізнес зберігає оптимізм, хоча й утримується від чітких прогнозів на віддалену перспективу, про що свідчить зростання довгострокової невизначеності. Очікування у піврічній перспективі залишаються дуже оптимістичними, водночас, уперше за кілька місяців спостерігається незначне підвищення невизначеності вже й у коротко- та середньострокових перспективах. Водночас, поточна ситуація характеризується як досить позитивна. Частка підприємств, що працюють майже на повну та на повну потужність, є найвищою з початку війни. Менеджери покращили оцінки поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві та загально-економічного середовища, результати роботи підприємств порівняно з попереднім місяцем покращились, а очікування на три місяці дуже оптимістичні. Проте вже три місяці спостерігається «стагнація» такого оптимізму. Питання фізичної безпеки бізнесу залишаються в топ 5 перешкод роботи бізнесу у військовий час, а оцінки економічної політики уряду з підтримки бізнесу трохи погіршились, але поки залишаються задовільними.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ДІЛОВОГО КЛІМАТУ ТА КОН'ЮНКТУРИ

- У червні 2023 року порівняно з травнем ІНДЕКС ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ збільшився з -0,07 до нуля.
- Очікування підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації у піврічній перспективі залишаються оптимістичними і незначним чином збільшились із 0,43 до 0,46.
- У червні значення ІНДЕКСУ ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА також збільшилось, із -0,08 до -0,03, хоча і залишається дещо нижчим за оцінки фінансово-економічної ситуації.
- Очікування щодо змін загальноекономічного середовища через пів року, залишаючись оптимістичними, незначним чином зменшились, ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ становить 0,41 (два місяці поспіль був 0,43).
- Дворічні очікування щодо перспектив розширення ділової активності дещо погіршились. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років у червні незначним чином зменшилось, із 0,21 до 0,19.
- Рівень невизначеності у дворічній перспективі дещо зріс, так само як і для тримісячної перспективи. У піврічній перспективі невизначеність для фінансово-економічного середовища продовжила поступове зниження, тоді як для показників загальноекономічного середовища вперше за кілька місяців зафіксовано незначне збільшення значення.

ВИРОБНИЦТВО

- У червні 2023 року Індекс змін у виробництві залишився без змін та становить 0,20. У відсотковому розподілі при цьому спостерігається зменшення частки підприємств, що планують зростання виробництва за рахунок збільшення частки тих, що не планують змін. При цьому частка підприємств, що планують скорочувати виробництво, залишилась без істотних змін.
- Очікування підприємств на наступні три місяці залишаються високими, хоча значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА незначним чином зменшилось із 0,47 до 0,44.

ПОПИТ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

- Темпи зростання продажів та збільшення кількості нових замовлень залишаються без істотних змін. Незначним чином зменшилось і значення ІНДЕКСУ ЗМІН РЕАЛІЗАЦІЇ (із 0,20 у травні до 0,18 у червні), і значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ (із 0,18 до 0,14).
- Очікування підприємств щодо попиту на наступні три місяці дещо погіршились. Зменшилось як значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ (із 0,48 до 0,43), так і значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ (із 0,45 до 0,42).

ЗАБОРГОВАНІСТІ

- У червні порівняно з травнем 2023 року показники дебіторської та кредиторської заборгованостей залишились без істотних змін, тоді як показник податкової заборгованості значно покращився. Значення дебіторської заборгованості становить -0,27 (було -0,26), а показник кредиторської

заборгованості становить -0,30 (було -0,29). Показник податкової заборгованості зменшився з -0,25 до -0,32.

- У тримісячній перспективі очікується покращення показників заборгованостей. Індекс очікуваних змін ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ дещо зменшився, із -0,32 до -0,35, Індекс очікуваних змін КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ зменшився до -0,37 (два місяці поспіль показник становив -0,33). Показник податкової заборгованості зменшився із -0,28 до -0,34.

ЗАЙНЯТИСТЬ

- Темпи скорочення зайнятості на підприємствах дещо прискорились, Індекс змін зайнятості зменшився з -0,03 до -0,07, що відбулось через збільшення відсотка підприємств, на яких скорочувалась кількість працівників.
- У наступні три місяці підприємства очікують на подальше погіршення показника, Індекс очікуваних змін зменшився із 0,03 до нуля.
- Темпи скорочення кількості працівників у вимушених відпустках також дещо прискорились, Індекс зменшився з -0,22 до -0,26; у перспективі трьох місяців очікується незначне погіршення показника, Індекс очікуваних змін після тримісячного «застою» дещо зменшився, із -0,25 до -0,28, що означає деяке збільшення відсотка тих підприємств, де планується скорочення кількості працівників у вимушених відпустках.
- У червні після двомісячної перерви зросли труднощі в пошуку некваліфікованих працівників та Індекс збільшився з 0,11 до 0,17. Індекс труднощів пошуку кваліфікованих працівників після зменшення в травні також збільшився, хоча й менш істотно (із 0,21 до 0,23).

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ЗАМОВЛЕННЯМИ

- У червні 2023 року портфель замовлень для опитаних підприємств залишився на рівні попередніх двох місяців (медіана) після його зниження в травні 2023 року. У січні - квітні 2023 року цей термін складав три місяці.
- 51% підприємств мають замовлення на термін лише до 2-х місяців. Ця частка майже не змінилася з травня.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

- Проблема зростання цін на сировину і товари зберегла лідируючі позиції. При цьому абсолютне значення цієї перешкоди зросло.
- Логістичні проблеми далі займають 2-ге місце в рейтингу перешкод, але на них вказує більша частка підприємств.
- Про перебої з електропостачанням також повідомляють частіше. Ця проблема залишилася на 4-му місці в рейтингу перешкод.
- Зростає важливість браку робочої сили: у червні на цю проблему вказало більше третини опитаних.

ЗАВАНТАЖЕНІСТЬ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ У ПЕРІОД ВІЙНИ

- У червні 2023 року зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування. Сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 62% (58% у квітні та 57% у травні).
- Незважаючи на виклики війни, лише 3% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Також лише 1% підприємств працює на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва.
- У червні зафіксовано найнижчу частку підприємств, які працюють менше ніж на половину потужності порівняно з довоєнним часом, - лише 14% підприємств.
- Середній бізнес найкраще підтримує виробництво: майже на повну та повну потужність бізнес працює порівняно з довоєнним періодом – 69% у червні (68% у квітні та травні), що є найвищим

показником від самого початку опитування. Також із 56% у травні до 68% у червні зріс показник для великого бізнесу.

- Харчова галузь залишається лідером відновлення промисловості. У червні 78% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність (73% у квітні та травні). У поліграфічній та легкій галузях також зафіксовано зростання завантаження потужностей (відповідно з 60% у травні до 71% у червні та зі 55% у травні до 69% у червні).
- Складна ситуація залишається в металургії та металообробці, у яких у червні лише 27% підприємств працювали на майже повну та повну потужність (29% у травні).

ПІДПРИЄМСТВА-ЕКСПОРТЕРИ

- У червні 62% опитаних повідомили, що були експортерами до війни, продовжували експорт під час війни або ж розпочали експорт під час війни вперше.
- Більшості бізнесу вдалося налагодити експорт в умовах війни. У червні 84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців (84% у квітні та 80% у травні).
- Частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності. 15% підприємств експортували до початку війни, але не змогли відновити експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Подібні результати свідчать про стагнацію відновлення експортної діяльності.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

- У червні 2023 року позитивні оцінки державної політики щодо підтримки бізнесу не змінилися, а частка негативних оцінок зросла з 11% до 15%.
- Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику щодо підтримки бізнесу: 57%.
- Підприємства переважно оцінюють поширеність незаконних або несправедливих практик як середню або низьку. Жодну практику більшість респондентів не назвала дуже розповсюдженою.
- Середні оцінки розповсюдженості таких практик знаходяться в проміжку від 2-х балів до 2,9 бала.
- Порівняно з іншими більш розповсюдженими представники бізнесу називають такі практики, як несправедливі судові рішення та корупція серед представників місцевих органів влади. Їхню поширеність оцінили в середньому на 2,9 бала та 2,8 бала відповідно.
- Майже на такому ж рівні оцінюють поширеність неправомірних рішень представниками контролюючих органів або чиновниками стосовно бізнесу та корупції на митниці.
- З іншого боку, середня оцінка поширеності рейдерства та захоплення майна становить 2 бали: більшість респондентів вважають це явище не дуже поширеним в Україні.

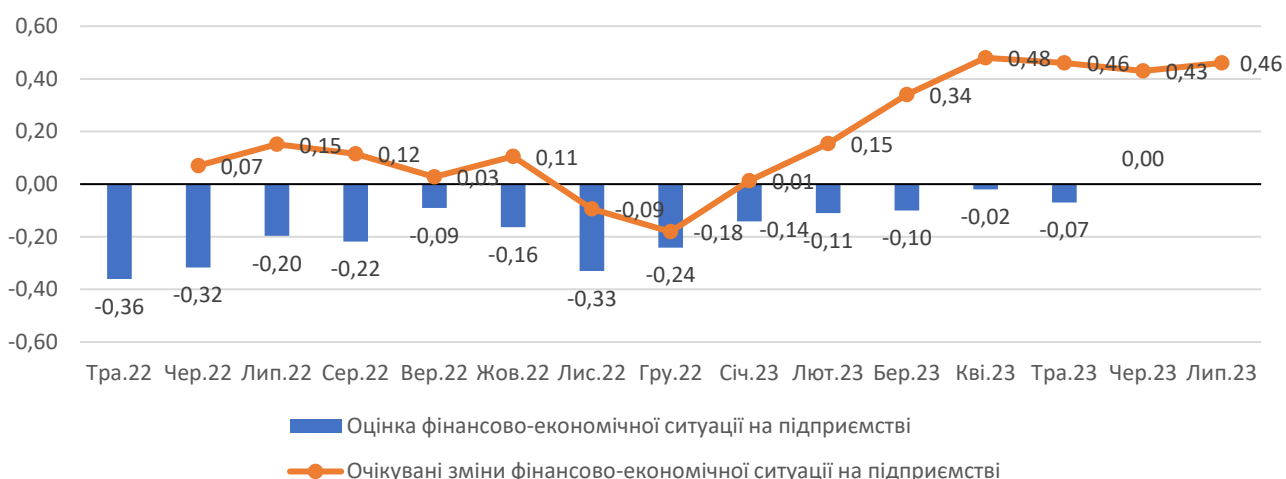
ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ В ПЕРСПЕКТИВІ НА ПІВ РОКУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Після погіршення оцінок у травні в червні ситуація знову покращилась. Значення ІНДЕКСУ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ збільшилось із -0,07 до нуля. Частка опитаних, що оцінили поточну фінансово-економічну ситуацію на підприємстві як погану, зменшилась із 16,3% до 14,2%. Водночас, істотно збільшилась частка тих, хто позитивно оцінює ситуацію на підприємстві, із 6,6% до 11,5%. Частка тих, хто вважає фінансово-економічну ситуацію на підприємстві задовільною, зменшилась із 77,0% до 77,4%.

Очікування на перспективу протягом шести місяців є оптимістичними та незначним чином покращились. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ дещо збільшилось, із 0,43 до 0,46. Це відбулось за рахунок переходу частки нейтральних очікувань у позитивні. Водночас зміни в частці «песимістів» є незначними (із 2,6 до 3,1%). Частка «оптимістів» збільшилась із 45,7% до 47,7%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 51,6% до 49,2%. Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві на піврічну перспективу, продовжує поступово зменшуватись та становить 17,2% (було 18,3%).

Рис. 3. Фінансово-економічна ситуація на підприємстві, індекси

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

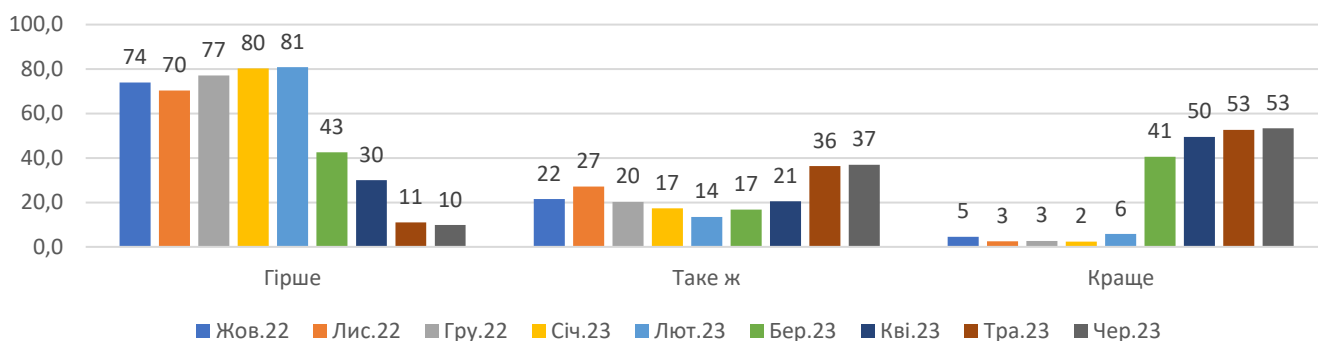
Порівняння фінансово-економічної ситуації на підприємстві з аналогічним періодом минулого року свідчить про зростання ділової активності. Значення ІНДЕКСУ ОЦІНКИ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ (з року в рік) у червні порівняно з травнем збільшилось із 0,43 до 0,45. Водночас, у відсотковому розподілі зміни є незначними. Частка опитаних, які вказали на погіршення ситуації, становить 10% (була 11,0%). Частка опитаних, у яких ситуація покращилась, становить 53,3% (була 52,7%). Частка тих, хто вважає, що в порівнянні з минулим роком нічого не змінилось, становить 36,8% (була 36,3%).

Розмір. Оцінки фінансово-економічної ситуації залежать від розміру підприємства. Найкраще в порівнянні з минулим роком себе почувають малі (0,48) та середні (0,47) підприємства. Показник великих підприємств є дещо нижчим та становить 0,44. Показник мікропідприємств є найгіршим (0,21).

Регіон. У регіональному розподілі найвищий показник мають Тернопільська та Полтавська області (по 1,00 для кожної), а також Рівненська (0,94) область. Показник Житомирської області дорівнює нулю. Найнижчими є показники Дніпропетровської (-0,10) та Кіровоградської (-0,15) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвище значення індексу зафіксовано для поліграфії (0,69) та харчової (0,50) промисловості. Найгірші показники для машинобудування (0,20) та металообробки (0,23).

Рис. 4. Як Ви оцінюєте фінансово-економічну ситуацію на підприємстві в порівнянні з минулим роком?, %опитаних

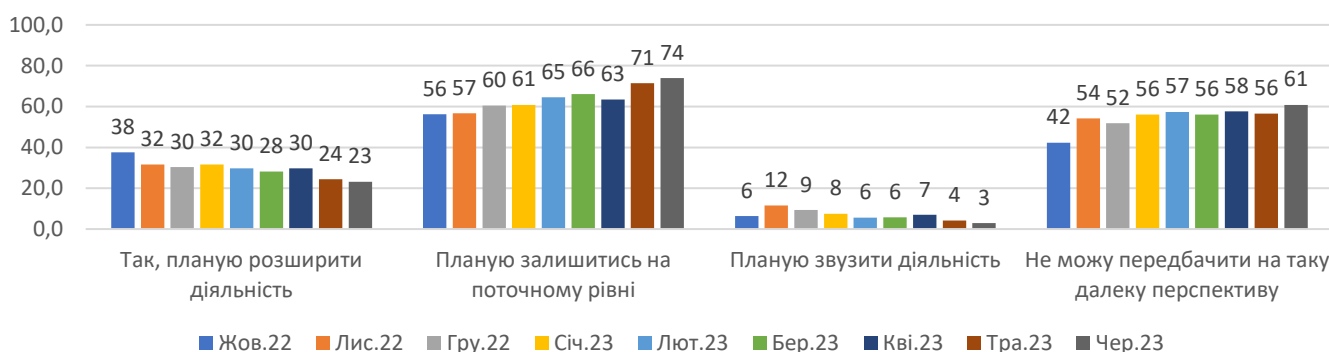

ПЛАНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАСТУПНІ ДВА РОКИ

Очікування щодо ділової активності на наступні два роки дещо погіршилися. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ в перспективі двох років у червні зменшився із 0,21 до 0,19. Дещо зменшився як відсоток тих, хто планує розширювати діяльність у наступні два роки (із 24,4% до 23,1%), так і відсоток тих, хто планує звужити діяльність, (із 4,1% до 3%). За рахунок цього зменшення частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні, значно збільшилась, із 71,4% до 74%.

Важливо зазначити, що відсоток тих, хто не зміг дати прогноз на таку далеку перспективу, після кількомісячного «застою» збільшився з 56,5% до 60,8%.

Рис. 5. Чи плануєте Ви розширити діяльність підприємства протягом наступних двох років, %опитаних

Розмір. Серед підприємств усіх розмірів найбільш оптимістично дивляться в майбутнє мікро- (0,22) та малі (0,27) підприємства. Показник великих підприємств становить 0,19. Найгіршим є показник середніх підприємств, який становить 0,15.

Регіон. Зареєстровані суттєві регіональні відмінності. Найвищі показники очікувань мають підприємства Закарпатської та Запорізької (по 1,00 для кожної) областей. Показники Київської, Хмельницької, Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської та Харківської областей є найнижчими та дорівнюють нулю.

Галузь. Очікування залежать від галузі промисловості. Поліграфічна та деревообробна промисловості мають найвище значення (по 0,50 для кожної). Показник для харчової промисловості є найнижчим (0,06).

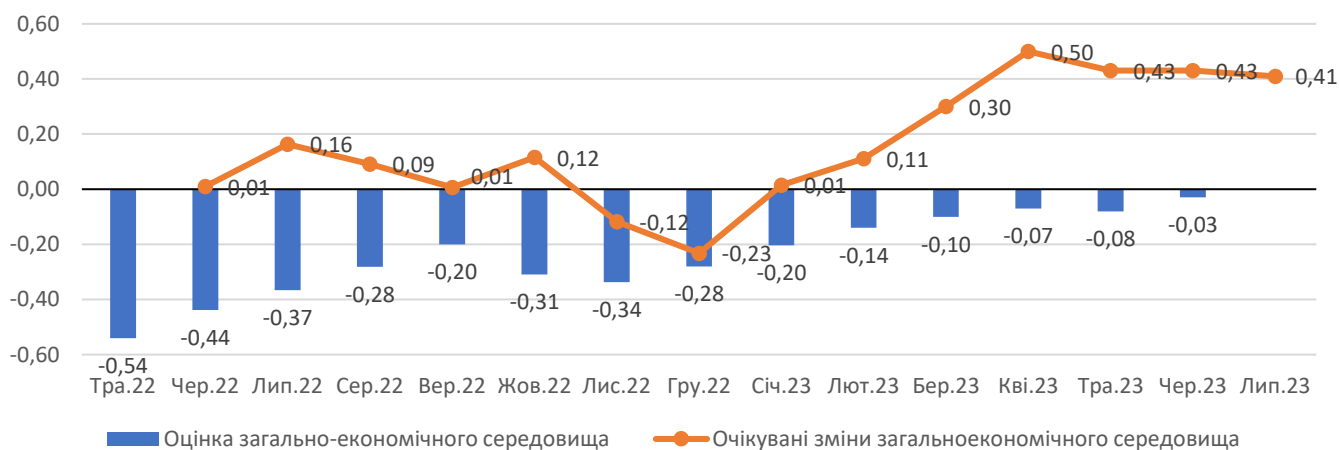
ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінка загальноекономічного середовища покращилась. Значення відповідного ІНДЕКСУ в червні збільшилось із -0,08 до -0,03. Майже не змінилась частка тих, хто оцінює загальноекономічне середовище як погане (18,9% у травні і 18,8% у червні), Водночас, збільшилась частка тих, хто дає позитивні оцінки (із 7,5% до 10,8%) за рахунок зменшення частки тих, хто вважає загальноекономічне середовище задовільним (із 73,6% до 70,5%).

Прогнози підприємств щодо змін загальноекономічного середовища на майбутні шість місяців три місяці поспіль залишаються високими та без істотних змін: значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАГАЛЬНОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА лише незначним чином зменшилось, із 0,43 до 0,41. У відсотковому розподілі збільшилась як частка «оптимістів» щодо змін загальноекономічного середовища, із 43,8% до 46,7%, так і частка «песимістів», із 1,8% до 6,3%. Частка тих, хто вважає, що протягом майбутніх пів року загальноекономічне середовище не зміниться, зменшилась із 54,4% до 47,0%.

Частка тих, хто не зміг дати прогнозів щодо стану загальноекономічного середовища вперше за кілька місяців, хоча й незначним чином, проте все ж таки збільшилась, із 19,7% до 21,2%.

Рис. 6. Загальноекономічне середовище, індекси

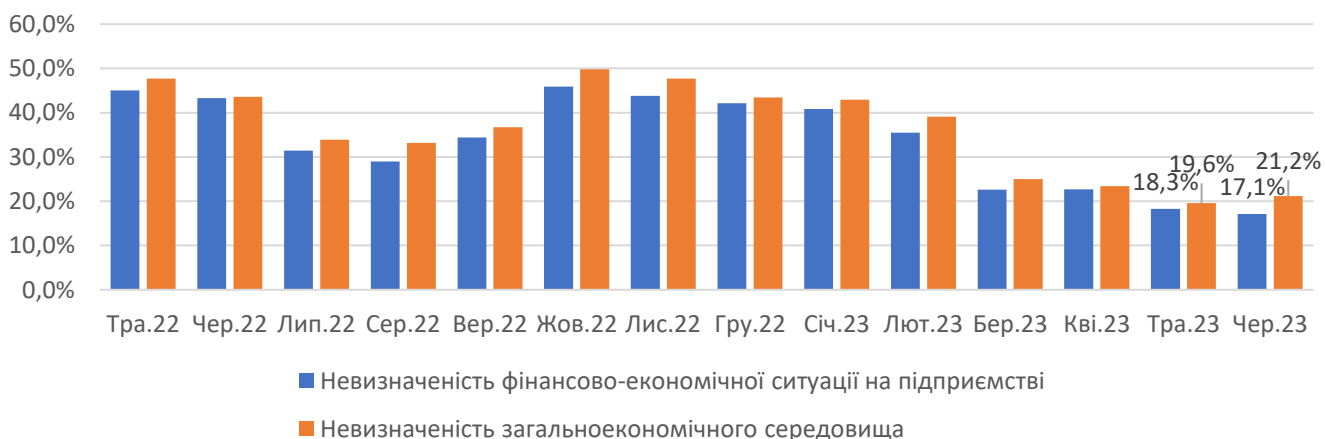

НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ

Піврічні очікування

Рівень невизначеності в прогнозах фінансово-економічної ситуації на підприємстві продовжує поступово зменшуватись, тоді як невизначеність загальноекономічного середовища вперше за кілька місяців дещо збільшилась. Частка опитаних, що не змогли дати прогноз щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на пів року, зменшилась із 18,3% до 17,1%, а загальноекономічного середовища в цілому в країні збільшилась із 19,6% до 21,2%.

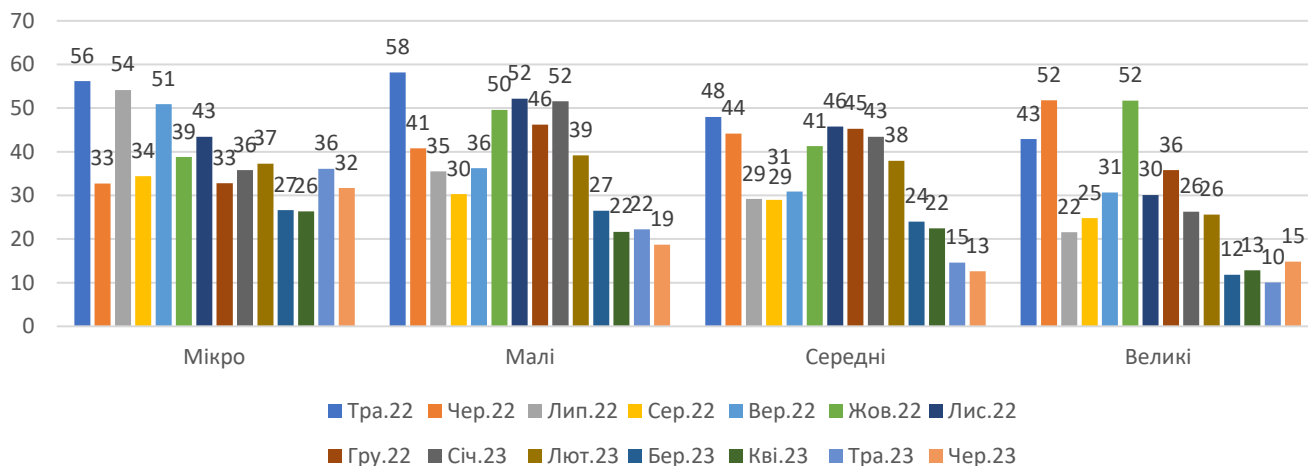
Рис. 7. Рівень невизначеності фінансово-економічної ситуації та загальноекономічного середовища, % опитаних

Рівень невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві та її динаміка залежать від розміру підприємств. Після істотного підвищення в травні невизначеність для мікропідприємств зменшилась із 36% до 32%, але значення продовжує залишатись найвищим. Невизначеність щодо фінансово-економічної ситуації для малих підприємств зменшилась до 19% (два місяці поспіль значення становило 22%).

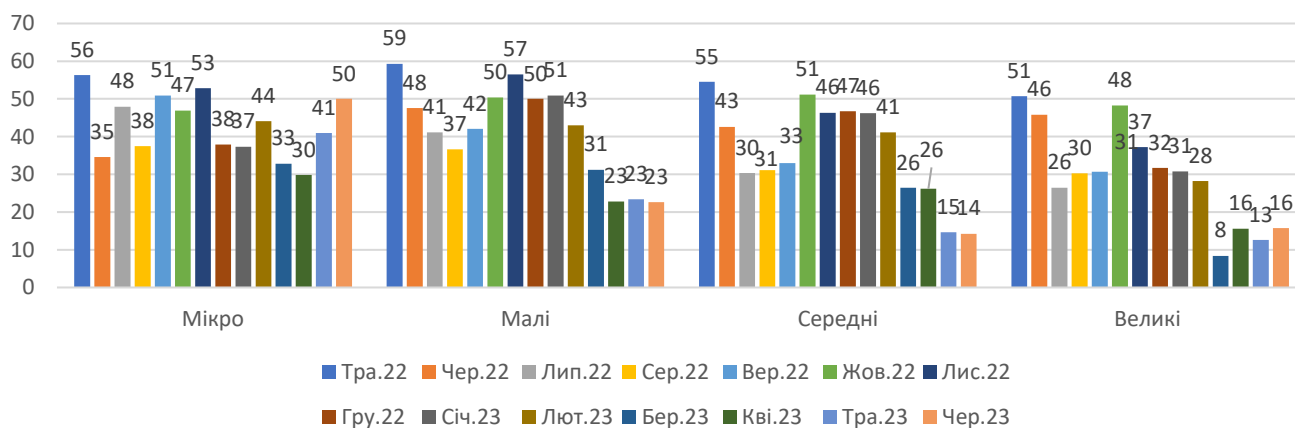
Найнижчим рівень невизначеності є для середніх підприємств, у яких показник зменшився з 15% до 13%. Великі підприємства - єдині, що вказали на збільшення рівня невизначеності щодо фінансово-економічної ситуації на підприємстві на наступні пів року (із 10% до 15%).

Рис. 8. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну фінансово-економічного середовища в перспективі на пів року

Невизначеність щодо загальноекономічного середовища, як і у випадку з фінансово-економічною ситуацією, залежить від розміру підприємства. Показник невизначеності для малих підприємств уже три місяці поспіль залишається незмінним та становить 23%, а показник середніх підприємств змінився незначним чином, зменшившись із 15% до 14%. Показник невизначеності для великих підприємств збільшився з 13% до 16%. Найвищим залишається рівень невизначеності для мікропідприємств зі збільшенням значення два місяці поспіль (із 41% у травні до 50% у червні).

Рис. 9. Частка опитаних, що не змогли дати відповідь на питання про зміну загальноекономічного середовища в перспективі на пів року

Тримісячні очікування

Після кількомісячного поступового зниження спостерігається, хоча й незначне, проте все ж таки збільшення рівня невизначеності майже для всіх виробничих показників. Найвищою є невизначеність для кількості працівників у вимушених відпустках (відсоток збільшився з 13,1% до 15,0%), а також для дебіторської заборгованості (відсоток збільшився з 13,1% до 14,6%). Мінімальне збільшення відсотка (із 13,7% до 13,8%) зафіксовано для кредиторської заборгованості. Значення рівня невизначеності для податкової заборгованості єдине, що залишилось без змін у червні порівняно з травнем та становить 12,3%. Найнижчою в перспективі на три місяці залишається невизначеність для експорту, зі збільшенням відсотка із 4,3% до 5,5%.

Рис. 10. Частка підприємств, які не змогли зробити прогноз про зміну показника в перспективі 3-х місяців, % опитаних

	Тра.22	Чер.22	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23
Кількість працівників у вимушених відпустках	21.1	9.8	10	13.7	11.1	17.7	14	15.6	15	17.2	15.3	15.9	13.1	15
Дебіторська заборгованість	27.8	15.8	11.4	16.6	14.4	25.9	37.5	35	23.7	24.4	17.4	16.4	13.1	14.6
Кредиторська заборгованість	26.6	15	11.4	16.2	14.2	25.9	36.9	35.4	23.2	23.9	16.7	16.3	13.7	13.8
Податкова заборгованість	0	13.6	12.7	14.5	12.5	24.6	35.7	33	22.9	21.8	15.2	15.2	12.3	12.3
Кількість працівників	14.7	7.6	10.7	15.6	12.9	17.5	15	14.3	14	13	12.8	14.1	10.3	12.3
Запаси сировини та матеріалів	21.4	10.6	10.9	14.1	12.7	16	14	13.8	12	11	10.5	9.8	8.3	9.4
Запаси готової продукції	25.7	11.4	10.2	13.5	12.7	23.1	13	13.6	13	11	10	10.4	8	9.2
Нові замовлення	19.3	9.3	11.1	15.3	14	17.3	14	12.9	12	11	10	10	8	9.2
Продаж	17.4	9.3	9.4	15.1	12.1	17.3	14	12.7	11	11	10.3	9.3	7.1	8.2
Виробництво	16.5	10.1	8.2	14.3	11.7	17.1	14	12.9	12	11	10	8.6	7.1	8.2
Експорт	19.4	13.9	6.2	13.9	12.9	15.2	1	10.2	8	7.8	6.1	7	4.3	5

ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА КОРОТКОСТРОКОВІ ОЧІКУВАННЯ

ВИРОБНИЦТВО

Зміни щодо попереднього місяця

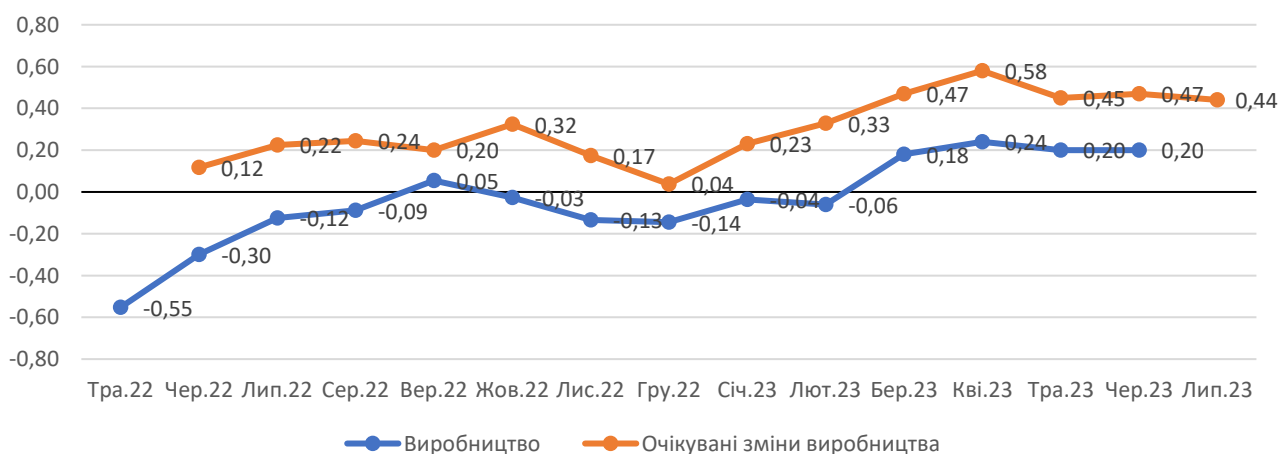
У червні порівняно з травнем показники результатів виробництва залишились без змін. Індекс змін виробництва, як і минулого місяця, становить 0,20. Це означає, що у відсотковому розподілі не відбулось суттєвих змін. Частка підприємств, які скорочували обсяги виробництва, становить 14,3% (була 13,7% у травні), частка тих підприємств, у яких обсяги виробництва зростали, залишилась майже незмінною (30,7% у червні та 31% у травні). Частка тих виробництв, на яких змін не відбувалось, становить 55,1% (була 55,3%).

Розмір. Серед підприємств різних розмірів найкращі результати показали великі (0,24) та середні (0,23) підприємства, показники яких є приблизно однаковими. Показник малих (0,10) є значно нижчим. Найгірші показники мають мікропідприємства, індекс яких дорівнює нулю.

Регіон. Регіональні відмінності дуже суттєві (найбільше значення - 1,00, а найменше — -0,35). Найкращі результати мали підприємства Полтавської (1,00) області, а також м. Києва (0,71). Найнижчі значення індексу зафіксовано для підприємств Чернівецької (-0,11), Волинської (-0,13), Харківської (-0,20), Черкаської (-0,23) та Запорізької (-0,35) областей, показники яких мають від'ємне значення.

Галузь. Значення індексу різняться для секторів та галузей. Найкраща ситуація в галузях машинобудування (0,41), хімічної (0,36) та харчової (0,19) промисловості. Найнижчий та єдиний від'ємний показник має металообробка (-0,05).

Рис. 11. Індекс змін виробництва

Очікування щодо змін виробництва

Показник виробничих планів незначним чином погіршився, хоча все ще залишається високим. Індекс очікуваних змін виробництва дещо зменшився, із 0,47 до 0,44. Це відбулось через перехід частки «оптимістів» до нейтральних оцінок. Частка підприємств, на яких планується зростання виробництва, зменшилась із 48,9% до 44,8%, тоді як частка тих, хто не очікує змін, збільшилась із 47,0% до 52,0%. Водночас частка підприємств, які планують скорочувати обсяги виробництва, залишилась без істотних змін та становить 3,2% у червні (була 4,0% у травні).

Розмір. Очікування щодо виробництва залежать від розміру підприємств. Найвищим та приблизно однаковим є показник очікувань для великих (0,48), середніх (0,44) та малих (0,42) підприємств. Найгіршим та значно нижчим показник очікувань щодо обсягів виробництва є для мікропідприємств (0,14).

Регіон. Плани підприємств суттєво залежать від регіону розташування. Найбільш оптимістичні плани щодо зростання обсягів виробництва мають Полтавська, Тернопільська та Львівська (по 1,00 для кожної) області, а також Рівненська (0,96) та Івано-Франківська (0,94) області. Показник очікувань для Черкаської області дорівнює нулю та є найнижчим.

Галузь. Виробничі очікування на три місяці залежать від галузі. Найвищими є показники очікувань для харчової (0,58), поліграфічної (0,33) та легкої (0,32) промисловості. Найнижчі показники мають виробництво будівельних матеріалів (0,19) та хімічна (0,18) промисловість.

ПРОДАЖІ

Зміни щодо попереднього місяця

У червні темпи скорочення продажів дещо прискорились. Індекс змін продажів зменшився з 0,20 до 0,18. У відсотковому розподілі незначним чином збільшилась частка підприємств, які скорочували продажі (із 13,9% до 14,7%), а частка тих підприємств, на яких обсяги продажів нарощувались, зменшилась із 31,9% до 29,5%. Частка підприємств, на яких не відбувалось змін, у червні дещо збільшилась, із 54,2% до 55,8%.

Розмір. Індекс змін продажів середніх (0,22) та великих (0,21) підприємств є вищим та приблизно однаковим. Показник малих (0,10) підприємств при цьому є майже вдвічі нижчим. Найнижче та єдине від'ємне значення індексу мають мікропідприємства - -0,08.

Регіон. Найвище значення індексу змін продажів зафіксовано для Полтавської (1,00) області, а також для м. Києва (0,67), Київської (0,47) та Одеської (0,44) областей. Найнижче значення мають показники Запорізької (-0,35), Черкаської (-0,27) та Харківської (-0,20) областей.

Галузь. Найвищий індекс змін продажів мають машинобудування (0,38), хімічна (0,27) та харчова (0,18) промисловість. Найнижчим та єдиним від'ємним є значення для металообробки (-0,05).

Очікувані зміни продажів

Очікування щодо обсягів продажів дещо погіршились. Індекс очікуваних змін обсягів продажів зменшився з 0,48 до 0,43. Із 49,8% до 45,1% зменшилась частка опитаних, які планують нарощувати обсяги продажів у наступні три місяці, разом із тим, частка тих, хто очікує їх скорочення, дещо збільшилась, із 3,8% до 4,7%. Водночас, відсоток опитаних, які вважають, що нічого не зміниться, зменшився з 46,4% до 45,1%.

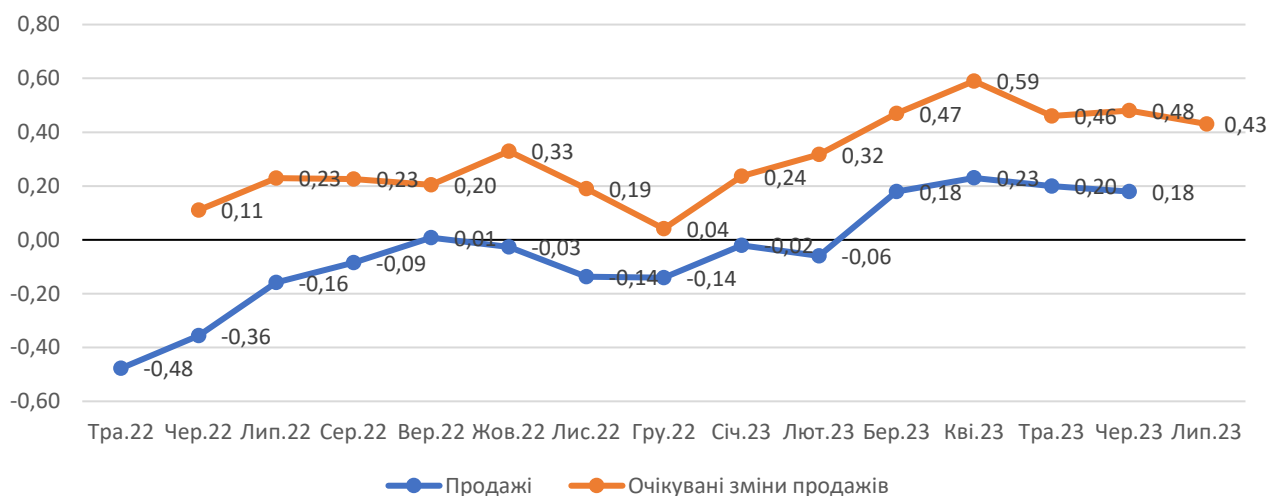
Розмір. Показники очікувань для великих (0,45), середніх (0,44) та малих (0,42) підприємств є вищими та приблизно однаковими. Показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,10.

Регіон. У розрізі регіонів найкращі очікування зафіксовано в Полтавській, Тернопільській та Львівській (по 1,00 для кожної) областях, а також у Рівненській (0,96), Івано-Франківській (0,94) та Одеській (0,85) областях. Показник очікувань для Черкаської області дорівнює нулю. Найнижчим та єдиним від'ємним є значення показника для м. Києва (-0,14).

Галузь. Найвищі показники очікувань стосовно продажів мають харчова (0,57), легка (0,30) та деревообробна (0,29) промисловість. Показник очікувань для хімічної (0,18) промисловості та машинобудування (0,14) є найнижчим.

Рис. 12. Індекс змін продажів

ЕКСПОРТ

Зміни щодо попереднього місяця

У червні порівняно з травнем показники експорту залишились без змін. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ становить 0,06, як і минулого місяця. Частка опитаних, у яких обсяги експорту скоротились, у червні становить 22,0% (була 19,8%). Частка підприємств, які збільшували обсяги експорту, не змінилась (24,0% як і була в травні). Частка тих підприємств, на яких обсяги експорту не змінились, дещо зменшилась, із 56,3% до 54,0%.

Розмір. Найвищим та додатним значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є для середніх (0,14) та великих (0,10) підприємств. Показники малих (-0,20) та мікропідприємств (-0,35) мають значно нижче та від'ємне значення.

Регіон. У регіональному розрізі найвищими є показники Полтавської (1,00), Львівської (0,60) та Тернопільської (0,56) областей. Найнижчим є значення для м. Києва (-0,64), Запорізької (-0,43), та Харківської (-0,35) областей.

Галузь. У галузевому розподілі найвищими значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ є для хімічної (0,17) та харчової (0,11) промисловості. Найнижче значення мають металообробка (-0,42) та поліграфічна (-0,33) промисловість.

Очікувані зміни експорту

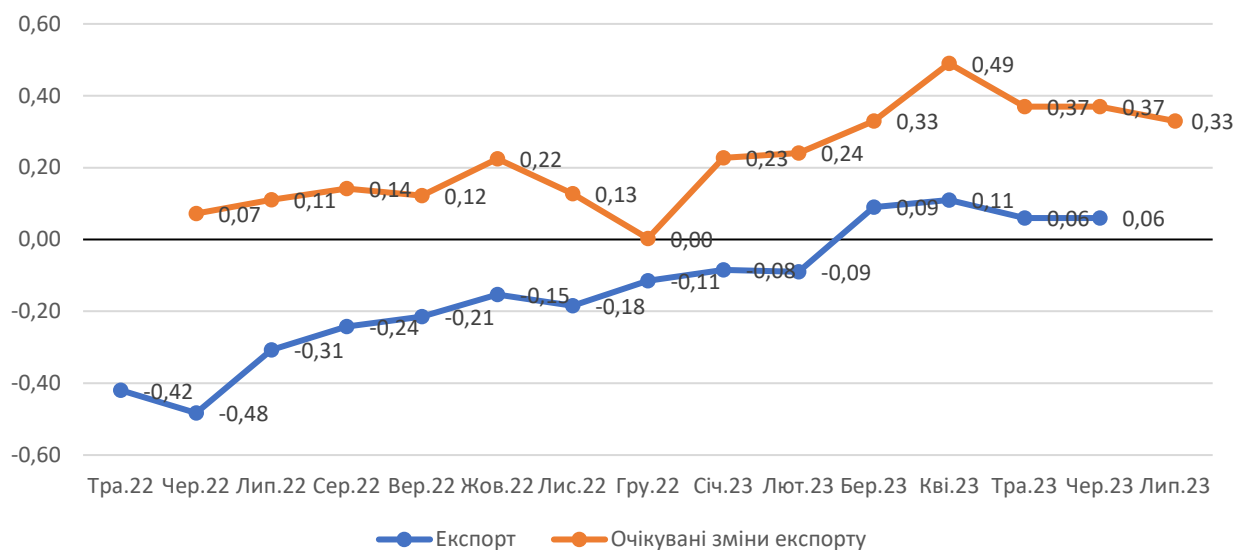
На наступні три місяці очікується незначне погіршення показника. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зменшилось із 0,37 до 0,33. Частка тих, хто планує збільшення експорту, майже не змінилась та становить 37,0% (була 37,4% у травні) тоді як частка тих, хто планує скорочувати обсяги, збільшилась із 3,4% до 8,5%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась із 59,2% до 54,5%.

Розмір. Найвищий показник очікувань щодо експорту мають великі (0,41) підприємства. Показник середніх підприємств становить 0,33, а показник малих – 0,21. Найнижчим та єдиним від'ємним показником очікувань є для мікропідприємств (-0,18).

Регіон: Найвище значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ зафіксовано для підприємств Полтавської, Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по 1,00 для кожної) областей. Найгіршими є очікування представників бізнесу для Чернігівської (-0,17), Сумської (-0,33) областей та м. Києва (-0,64).

Галузь. Найвище значення індексу очікуваних змін експорту мають харчова (0,47) промисловість та металообробка (0,36). Найнижче значення має машинобудування (-0,11), із єдиним від'ємним показником.

Рис. 13. Індекс змін експорту

ЗАПАСИ СИРОВИНИ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення запасів сировини залишаються без істотних змін. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ становить 0,06 у червні (у травні було 0,04). Частка респондентів, що повідомили про збільшення запасів сировини за минулий місяць, незначним чином зменшилась, із 20,2% до 19,4%. Водночас частка опитаних, що вказали на її скорочення, зменшилась більш істотно, із 18,9% до 15,7%. Частка підприємців, у яких у порівнянні з минулим місяцем нічого не змінилось, збільшилась із 60,9% до 64,9%.

Розмір. ІНДЕКС ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для великих (0,10), середніх (0,06) та малих (0,03) підприємств. Показник мікропідприємств із від'ємним значенням є найнижчим (-0,11).

Регіон. Найвищі показники мають Полтавська (1,00) та Одеська (0,41) області. Показники м. Києва (-0,48), Черкаської (-0,37), а також Харківської та Київської (по -0,33 для кожної) областей є найнижчими.

Галузь. У галузевому розподілі додатне значення мають харчова (0,09) промисловість та виробництво будівельних матеріалів (0,07). Показники машинобудування (-0,10), деревообробної промисловості (-0,12) та поліграфії (-0,21) мають від'ємне значення.

Очікувані зміни запасів сировини

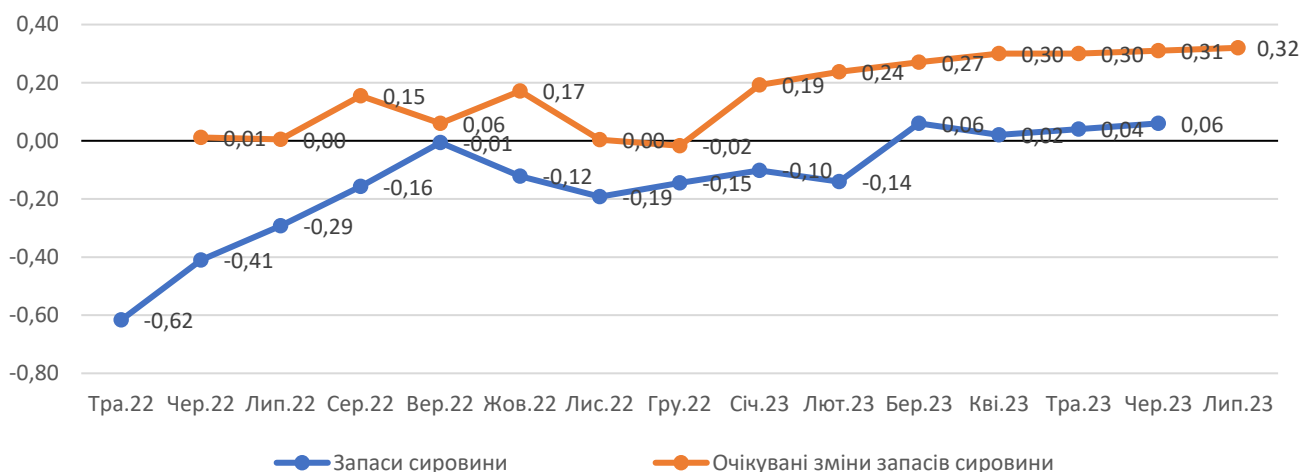
Показник очікувань на наступні три місяці кілька місяців поспіль залишається без істотних змін: ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ становить 0,32 (минулого місяця був 0,31). У відсотковому розподілі кількість респондентів, які очікують накопичення запасів сировини, майже не змінилась та становить 36,6% (була 36,0%), так само як і частка тих, хто вважає, що запаси сировини будуть скорочуватись, яка становить 7,2% (була 6,5%). Частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться, становить 56,2% (була 57,5%).

Розмір. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є вищим для великих (0,35), середніх (0,34) та малих (0,30) підприємств. Найнижче значення показника мають мікропідприємства (-0,10).

Регіон. Найвищим ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАПАСІВ СИРОВИНИ є для Полтавської, Тернопільської та Львівської (по 1,00 для кожної) областей. Найнижчим значення індексу є для м. Києва (-0,52), а також Чернігівської (-0,30) та Чернівецької (-0,12) областей.

Галузь. У галузевому розрізі найвищий показник очікувань щодо змін запасів сировини мають харчова (0,46), промисловість, поліграфія (0,17) та металообробка (0,16). Найнижчим та від'ємним є значення індексу для деревообробної (-0,05) промисловості та машинобудування (-0,11).

Рис. 14. Індекси змін запасів сировини

ЗАПАСИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник запасів готової продукції незначним чином зменшився. Значення відповідного індексу в червні становить -0,34 (було -0,31 у травні). Водночас, у відсотковому розподілі не відбулось істотних змін. Частка респондентів, що повідомили про зменшення запасів готової продукції, становить 40,2% (була 40,6%), частка тих респондентів, у яких запаси зросли незначним чином, зменшилась, із 5,5% до 4,2%. Частка респондентів, які зовсім не відчували змін, дещо збільшилась, із 54,5% до 55,6%.

Розмір. Значення індексу є найвищим для великих (-0,22) підприємств. Показник середніх мікропідприємств становить -0,33. Найнижчим та приблизно однаковим є значення індексу для малих (-0,40) та середніх (-0,42) підприємств.

Регіон. Значення індексу залежить від регіону. Для підприємств Полтавської області індекс становить 0,05, а показник Сумської області дорівнює нулю. Показники всіх інших областей мають від'ємне значення, але найнижчими є індекси Тернопільської та Львівської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. У галузевому розподілі показник машинобудування (-0,07) є найвищим. Показники харчової (-0,50) та поліграфічної (-0,86) промисловості мають найнижче значення.

Очікувані запаси готової продукції

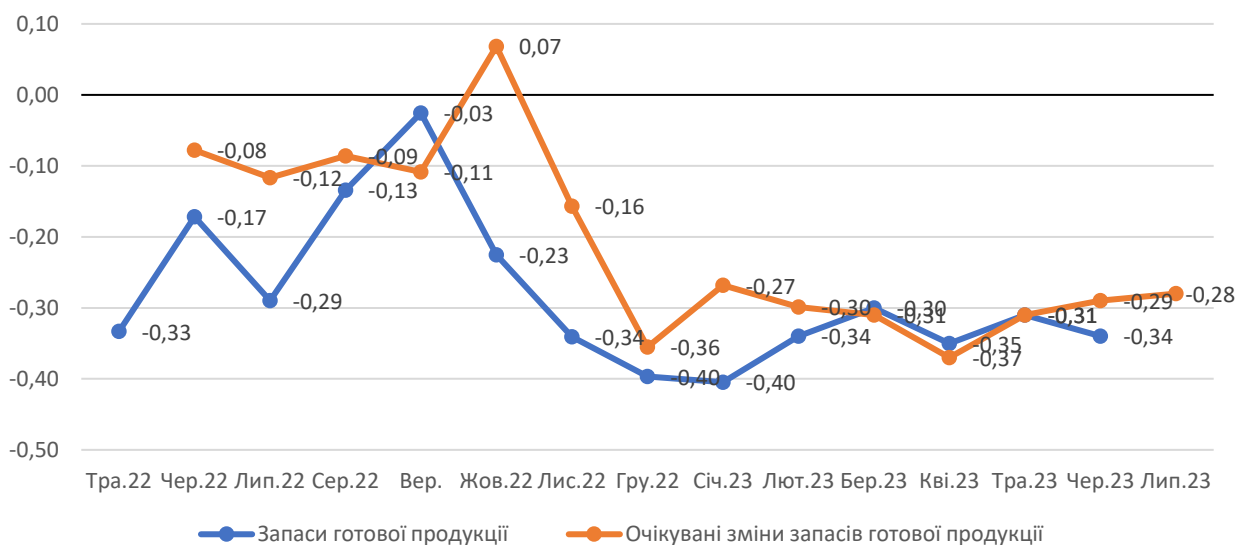
У майбутньому підприємці не очікують істотних змін показника. Індекс очікуваних змін запасів готової продукції становить -0,28 (був -0,29). Незначним чином зменшилась частка опитаних, які вважають, що запаси готової продукції в наступні три місяці скорочуватимуться (із 33,5% до 32,0%), водночас частка тих, хто очікує їх збільшення, дещо підвищилась (із 2,9% до 3,2%). Відсоток же тих, хто вважає, що нічого не зміниться, збільшився з 63,7% до 64,9%.

Розмір. Значення показника залежить від розміру підприємства. Найвищим та приблизно однаковим значення індексу є для великих (-0,16) та мікропідприємств (-0,13). Показник середніх підприємств становить -0,31. Найнижчим є значення індексу для малих (-0,40) підприємств.

Регіон. У регіональному розподілі найвищим показник очікувань є для Вінницької (0,17), Сумської (0,06), Полтавської (0,05), а також для Кіровоградської та Закарпатської (по 0,03 для кожної) областей. Показник очікувань є найнижчим для Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Значення індексу є найвищим та єдиним додатним для машинобудування (0,04). Показники поліграфічної (-0,50) та харчової (-0,38) промисловості є найнижчими.

Рис. 15. Індекси змін запасів готової продукції

НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Зміни щодо попереднього місяця

Динаміка зростання нових замовлень поступово погіршується. ІНДЕКС ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ у червні порівняно з травнем зменшився із 0,18 до 0,14. Це відбулось через зменшення частки тих, у кого зросла кількість нових замовлень із 29,4% до 26,1%, тоді як частка тих, хто повідомив про скорочення їх кількості, майже не змінилась та становить 14,1% (була 13,9%). Частка тих, хто не відчув змін, при цьому збільшилась із 56,8% до 59,8%.

Розмір. Значення індексу знаходиться приблизно в одному діапазоні для середніх (0,16) та великих (0,14) підприємств. Показник малих підприємств становить 0,09, а показник мікропідприємств є найнижчим та становить 0,02.

Регіон. Серед регіонів нові замовлення найбільше зростали в Полтавській (0,95), Тернопільській та Одеській (по 0,37 для кожної) областях, у той час як у Запорізькій (-0,35), Черкаській (-0,23) та Харківській (-0,16) областях нові замовлення найбільше скоротились.

Галузь. Найкраще попереднього місяця ситуація з новими замовленнями складалась для хімічної (0,24) та харчової (0,18) промисловості. Найнижчі показники з від'ємним значенням мають металообробка (-0,05) та поліграфія (-0,07).

Очікувані зміни нових замовлень

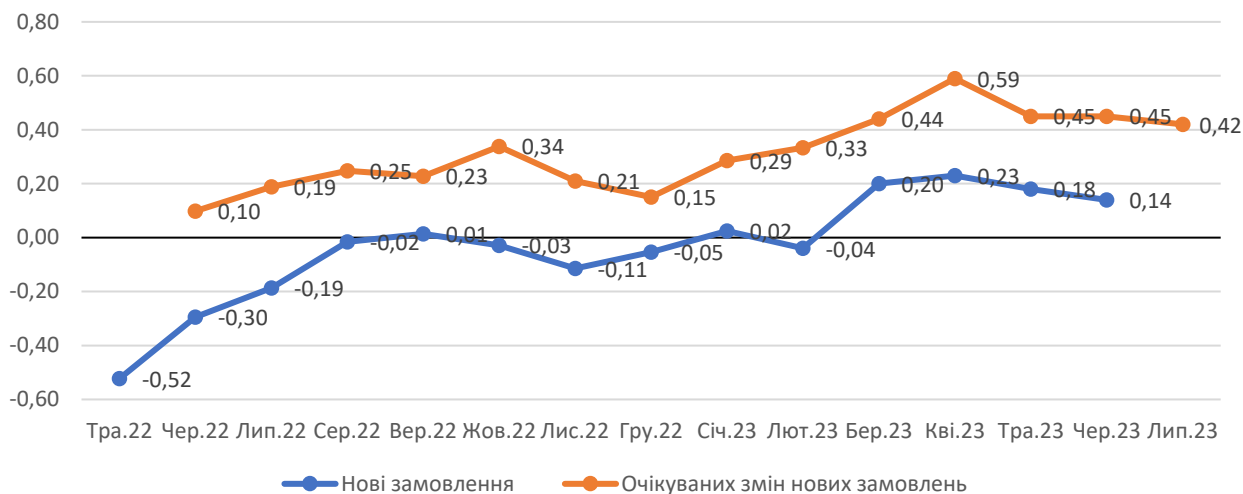
У наступні три місяці підприємці очікують на подальше, хоч і незначне, зменшення показника. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ становить 0,42 (два місяці поспіль було 0,45). Частка тих, хто очікує на збільшення нових замовлень, зменшилась із 47,6% до 43,5%. Водночас, із 48,7% до 52,6% збільшилась частка тих, хто не очікує жодних змін у наступні три місяці. При цьому частка респондентів, які очікують на скорочення обсягу нових замовлень, майже не змінилась та становить 3,9% (була 3,7%).

Розмір. Показник очікувань є приблизно однаковим для великих (0,46), малих (0,42) та середніх (0,40) підприємств. Показник очікувань мікропідприємств є найнижчим та становить 0,15.

Регіон. Значення індексу мають суттєві регіональні відмінності. У Полтавській, Тернопільській та Львівській (по 1,00 для кожної) областях бізнес більшою мірою ніж в інших регіонах очікує на збільшення нових замовлень. Разом із тим, показники м. Києва (-0,10) та Черкаської (0,00) області є найнижчими.

Галузь. Найкращі очікування щодо нових замовлень мають харчова (0,52) та поліграфічна (0,33) промисловість. Показники машинобудування (0,21) та деревообробної (0,19) промисловості є найнижчими.

Рис. 16. Індекси змін нових замовлень

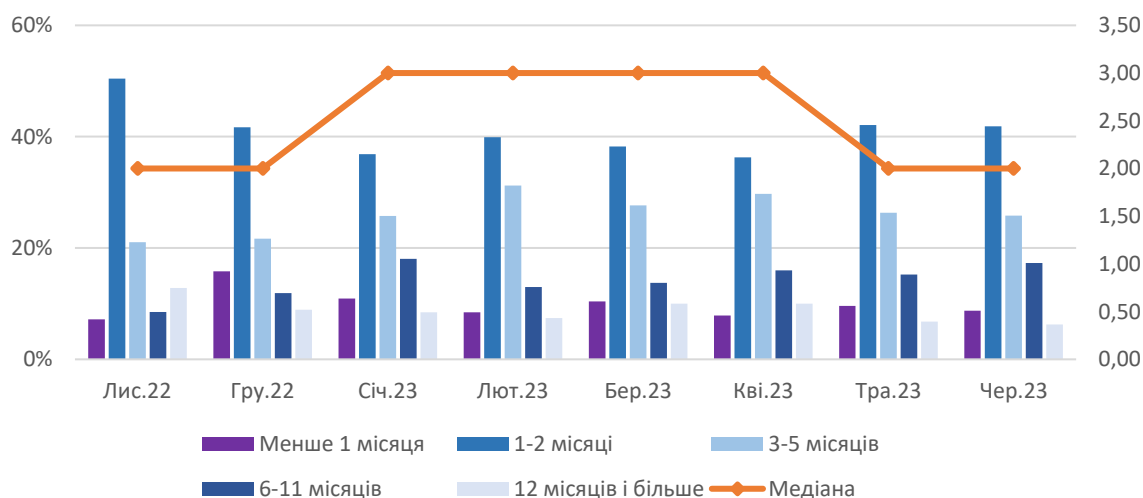
НОВІ ЗАМОВЛЕННЯ

Забезпеченість замовленнями наперед

У червні 2023 року середній термін забезпеченості новими замовленнями для опитаних підприємств залишився на рівні попередніх двох місяців (медіанне значення) після його зниження в травні 2023 року. Перед цим, у січні - квітні 2023 року, цей термін був більшим і складав три місяці.

51% підприємств повідомили в червні, що мають замовлення терміном лише до двох місяців. Ця частка майже не змінилася з травня. Це, зокрема, підприємства із замовленнями терміном менше одного місяця (9%) та ті, які мають замовлення на один - два місяці (42%).

Рис. 17. Час, на який підприємства забезпечені замовленнями

Розмір. Підприємства середнього та великого розмірів забезпечені замовленнями на довший період, ніж малі та мікропідприємства. Так, середній термін забезпечення замовленнями для середніх та великих підприємств у травні склав три місяці. 27% середніх підприємств та 40% великих підприємств забезпечені

замовленнями на шість місяців і більше. Водночас, для малих підприємств середній термін забезпечення замовленнями склав два місяці, а для мікробізнесу – тільки один місяць. Більше 60% малих підприємств та більше 70% мікропідприємств мають замовлення лише на період до двох місяців.

Галузь. У червні 2023 року найдовший середній термін нових замовлень було зафіксовано в галузях хімічної промисловості і машинобудування: у середньому на три місяці (медіанне значення)¹.

Усі інші галузі промисловості, представлені в цьому опитуванні, у червні були забезпечені замовленнями на два або два з половиною місяці. Також варто зазначити, що більше 60% підприємств у деревообробній промисловості та в галузі виробництва будівельних матеріалів мають замовлення терміном лише до двох місяців. Ці частки більші ніж серед інших галузей промисловості.

Регіон. Між підприємствами в різних областях спостерігаються відмінності в забезпеченні замовленнями². Середній термін забезпечення замовленнями найбільший для підприємств Київської області, у якій, у середньому, він склав дванадцять місяців (медіанне значення).

Також ці терміни порівняно високі для підприємств Вінницької (6 місяців), Волинської (6 місяців) та Полтавської (5,5 місяця) областей. З іншого боку, найменший середній період замовлень – лише на один місяць – зафіксований у Харківській, Чернівецькій і Чернігівській областях.

ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Показник дебіторської заборгованості істотно не змінився. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,27 (було -0,26 у травні). Збільшилась і частка тих, хто повідомив про скорочення заборгованості, із 35,7% до 37,0%, і частка тих, у кого заборгованість збільшилась, із 8,8% до 9,8%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, при цьому зменшилась із 55,4% до 53,2%.

Розмір. Ситуація з дебіторською заборгованістю є приблизно однаковою та значно кращою для малих (-0,33) та середніх (-0,29) підприємств. Показник мікропідприємств становить -0,23. Показник великих підприємств є найвищим та становить -0,19.

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні різниці в значеннях цього показника. У розрізі регіонів найбільше зростання дебіторської заборгованості було зафіксовано в м. Києві (0,50), а також у Київській та Кіровоградській (по 0,21 для кожної) області. Водночас у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській (по -1,00 для кожної) областях показник дебіторської заборгованості скоротився найбільше.

Галузь. При галузевому розподілі найвище та додатне значення має машинобудування (0,07). Найнижчими є показники харчової (-0,37) та хімічної (-0,29) промисловості

Очікувані зміни дебіторської заборгованості

У перспективі трьох місяців підприємці очікують на покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився із -0,32 до -0,35. Частка опитаних, що очікують на збільшення цього показника, становить 4,2% (була 4,8%), при цьому збільшилась частка тих, хто очікує на його зменшення, із 38,2% до 40,5%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, зменшилась із 57,0% до 55,3%.

Розмір. При розподілі за розміром нижче та приблизно однакове значення показника мають малі (-0,42) та середні (-0,43) підприємства. Показник мікропідприємств становить -0,31. Найвище значення мають великі (-0,20) підприємства.

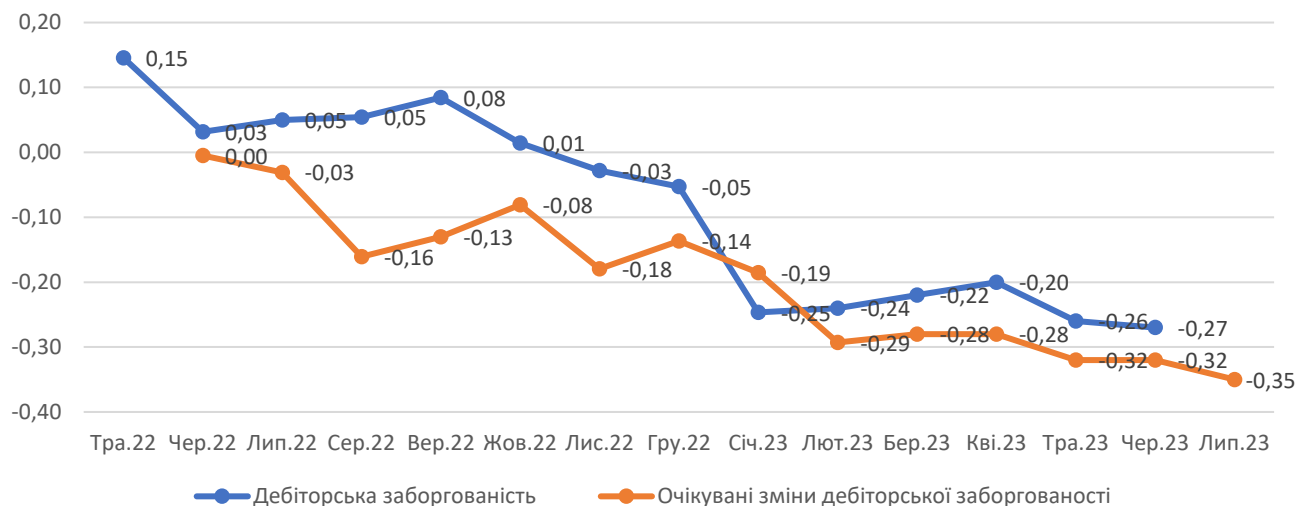
¹ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

² До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

Реґіон. У регіональному розподілі найбільше та додатне значення мають показники Вінницької (0,50) області, м. Києва (0,25), а також Кіровоградської (0,10) та Полтавської (0,05) областей. Найнижчими є показники Дніпропетровської, Сумської, Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвищим є показник очікувань зі збільшення дебіторської заборгованості для машинобудування (-0,12), а найнижчим є показник для харчової (-0,43) промисловості.

Рис. 18. Індекси змін дебіторської заборгованості

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

У червні порівняно з травнем показник кредиторської заборгованості майже не змінився, як і показник дебіторської заборгованості. ІНДЕКС ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ становить -0,30 (був -0,29). Збільшилась і частка опитаних, що повідомили про збільшення заборгованості (із 4,7% до 5,6%), і частка тих, для кого кредиторська заборгованість знизилась (із 34,5% до 36,4%). Частка тих, для кого нічого не змінилось за минулий місяць, скоротилась із 60,9% до 58,0%.

Розмір. Показник малих (-0,41) підприємств є найнижчим та значно кращим. Показник середніх підприємств становить -0,33. Показник мікро- (-0,24) та великих (-0,17) підприємств знаходиться приблизно в одному діапазоні.

Реґіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності. Ситуація з накопиченням кредиторської заборгованості є найгіршою в Кіровоградській (0,18) області, а також у Черкаській та Запорізькій (по 0,10 для кожної) областях. Найкращою ситуація є у Львівській, Сумській, Івано-Франківській та Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі найвищим є показник для машинобудування (-0,07). Найнижчим є значення для харчової (-0,39) та поліграфічної (-0,38) промисловості.

Очікувані зміни кредиторської заборгованості

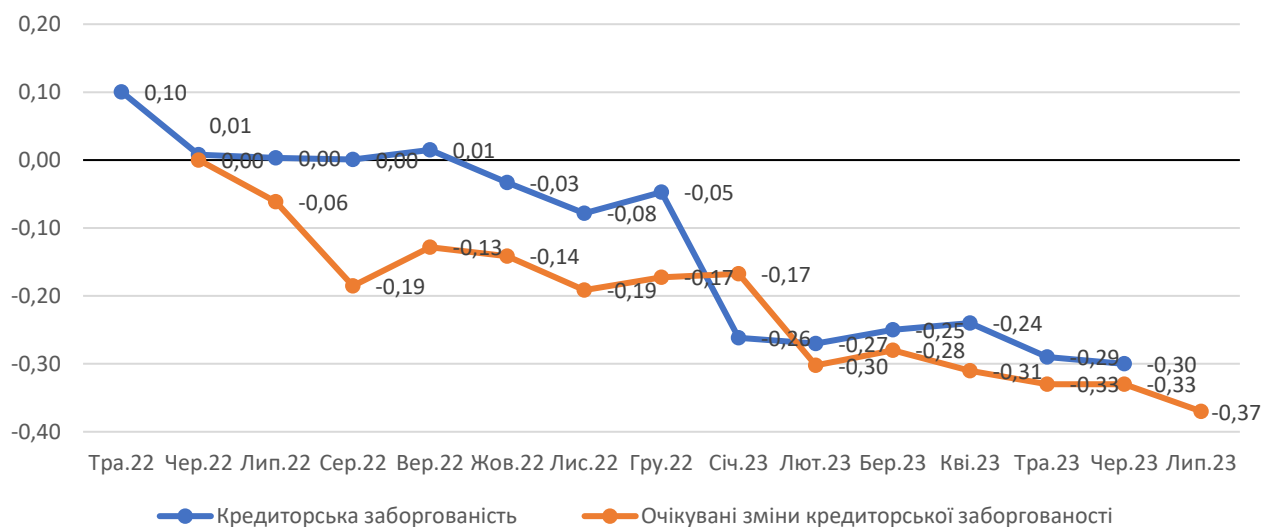
На наступні три місяці підприємці очікують на значне покращення показника. ІНДЕКС ОЧІКУВАНИХ ЗМІН КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився із -0,33 до -0,37. Частка тих, хто очікує на зменшення кредиторської заборгованості збільшилась із 37,2% до 39,7%, тоді як частка тих, хто очікує на збільшення кредиторської заборгованості, майже не змінилась та становить 2,3% (була 2,5%). Частка тих респондентів, які вважають, що нічого не зміниться, зменшилась із 60,3% до 57,9%.

Розмір. Показник очікуваної кредиторської заборгованості є вищим для великих (-0,24) та мікропідприємств (-0,30). Показник середніх та малих (-0,43 для кожного) підприємств є нижчим та значно кращим.

Регіон. Показник очікувань за кредиторською заборгованістю є додатним та вищим від нуля для Вінницької (0,50) та Кіровоградської (0,06) областей. Найнижчими є показники Дніпропетровської, Львівської, Сумської, Івано-Франківської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей.

Галузь. Серед галузей найвищими є показники хімічної (-0,20) промисловості. Найнижче значення мають харчова (-0,46) та легка (-0,37) промисловість

Рис. 19. Індекс змін кредиторської заборгованості

ПОДАТКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення податкової заборгованості значно прискорились. ІНДЕКС ЗМІН ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ в червні порівняно з травнем зменшився з -0,25 до -0,32. Частка підприємств, що повідомили про скорочення податкової заборгованості за минулий місяць, збільшилась із 28,8% до 34,3%, а частка респондентів, які вказали на збільшення податкової заборгованості, дещо зменшилась, із 2,0% до 1,1%. Частка тих, хто вважає, що жодних змін не відбулось, скоротилась із 69,2% до 64,6%.

Розмір. Показники податкової заборгованості є вищими та приблизно однаковими для великих (-0,18) та мікропідприємств (-0,26). Показник для середніх підприємств становить -0,36. Найнижчим значення є для малих підприємств (-0,44).

Регіон. Спостерігаються суттєві відмінності в значенні цього показника за регіонами. Найвищим та додатним значення є для Черкаської та Кіровоградської (по 0,03 для кожної) областей. Найнижчими є показники Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей (по -1,00 для кожної).

Галузь. Найвище значення має показник податкової заборгованості для металообробки, який дорівнює нулю. Значення поліграфічної (-0,05) та харчової (-0,42) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни податкової заборгованості

На наступні три місяці підприємці очікують на подальше зменшення показника. ІНДЕКС ОЧІКУваних змін ПОДАТКОВОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ зменшився з -0,28 до -0,34. Із 31,2% до 37,0% збільшилась частка тих, хто прогнозує скорочення податкової заборгованості, водночас, частка тих, хто очікує на її збільшення, істотно не змінилась та становить 1,7% (була 1,2%). Із 67,6% до 61,3% зменшилась частка тих, хто не очікує змін.

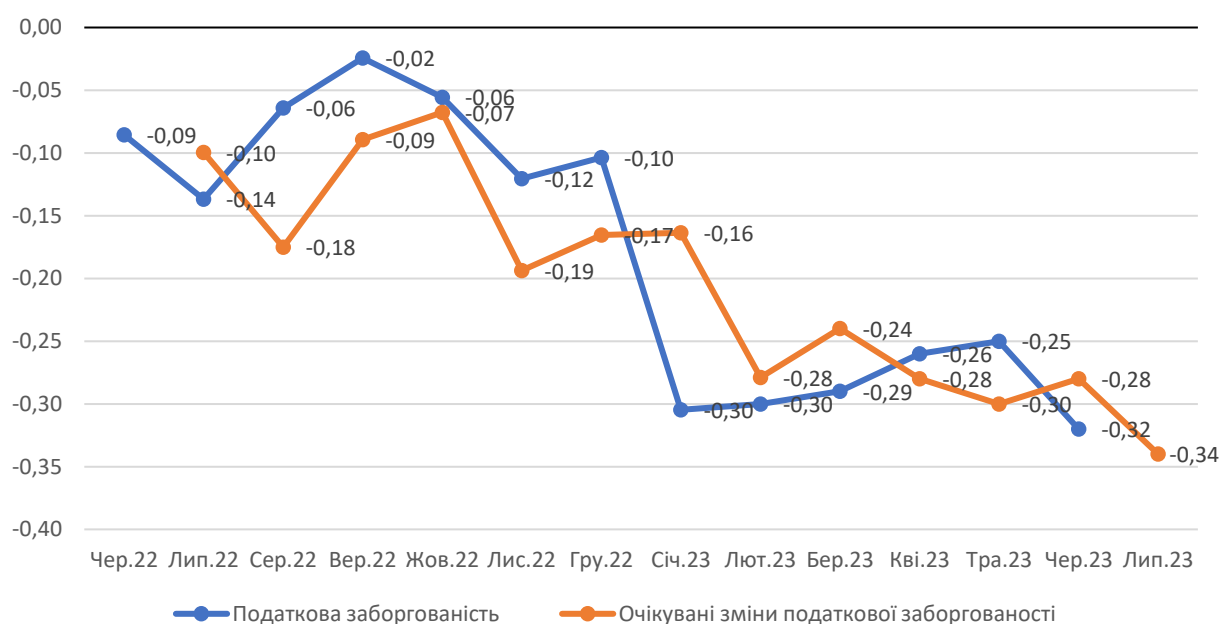

Розмір. Показники очікувань щодо податкової заборгованості є гіршими для великих підприємств (-0,22) та мікропідприємств (-0,25). Показник середніх підприємств становить -0,37. Показник малих (-0,47) підприємств є найнижчим та кращим за інші.

Регіон. У регіональному розподілі показник очікувань Вінницької (0,36) та Кіровоградської (0,06) областей є найвищим та додатним. Показник Львівської, Сумської, Івано-Франківської та Тернопільської (по -1,00 для кожної) областей, а також м. Києва є найнижчим.

Галузь. Найвищим показник очікувань податкової заборгованості є для металообробки, він дорівнює нулю. Показники інших галузей мають від'ємне значення, але найнижчим є показник для поліграфічної (-0,50) промисловості.

Рис. 20. Індекс змін податкової заборгованості

КІЛЬКІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ

Зміни щодо попереднього місяця

Темпи скорочення зайнятості дещо прискорились. Індекс змін кількості працівників у червні порівняно з травнем зменшився з -0,03 до -0,07. Частка опитаних респондентів, що повідомили про скорочення кількості співробітників, задіяних в усіх операціях підприємства, збільшилась із 8,8% до 10,1%, водночас, частка тих, хто вказав на їх збільшення, зменшилась із 4,5% до 2,4%. Частка тих, для кого нічого не змінилось, залишилась без істотних змін та становить 87,5% (була 86,7%).

Розмір. Показник є найвищим для середніх підприємств, він становить -0,03. Показник малих (-0,07) та великих (-0,10) підприємств є приблизно однаковим. Для мікропідприємств значення є найнижчим, воно становить -0,20.

Регіон. У регіональному розподілі вищими за нуль є показники м. Києва (0,10) та Одеської (0,07) області. Найнижче значення мають Полтавська (-0,63), Харківська (-0,41) та Волинська (-0,22) області.

Галузь. Показники хімічної (0,08) промисловості є найвищими. Показники машинобудування (-0,12) та легкої (-0,09) промисловості є найнижчими.

Очікувані зміни кількості працівників

У майбутні три місяці підприємці очікують на подальше незначне скорочення кількості працівників: Індекс очікуваних змін кількості працівників зменшився з 0,03 до нуля. У відсотковому розподілі зміни є незначними

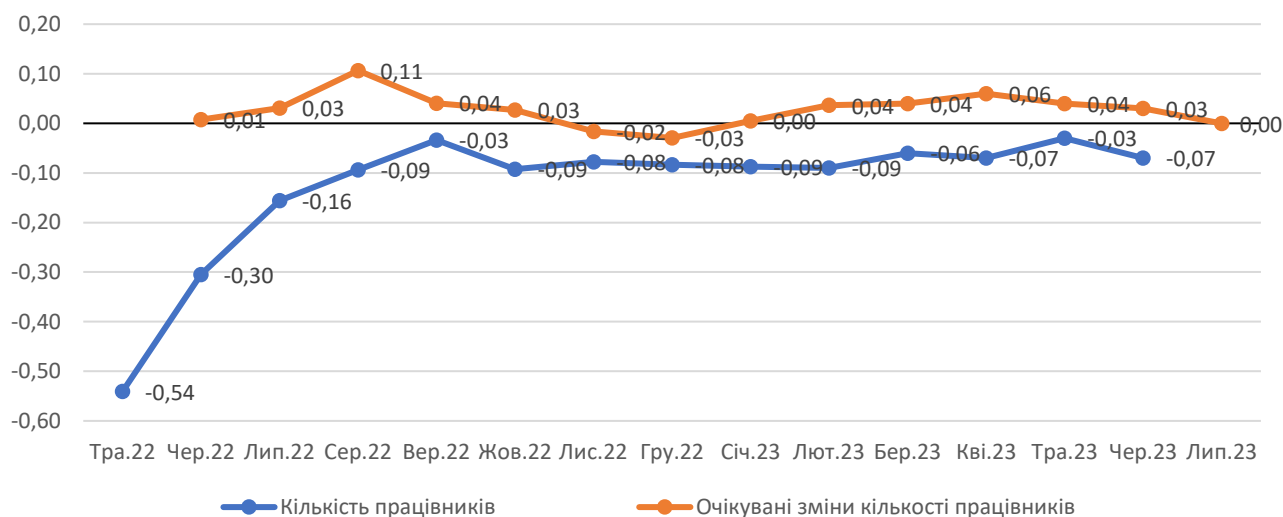
для частки тих опитаних, які вважають, що кількість працівників на підприємстві зросте (4,9% у червні та 5,2% у травні). Водночас, частка тих, хто очікує на скорочення кількості працівників, дещо збільшилась, із 3,6% до 5,6% за рахунок зменшення частки тих, хто вважає, що нічого не зміниться, із 91,2% до 89,5%.

Розмір. Показник середніх (0,01), великих (0,00) та малих (-0,01) підприємств є вищим та приблизно однаковим. Показник очікувань для мікропідприємств (-0,08) є найнижчим.

Регіон. Значення індексу очікуваних змін кількості працівників суттєво залежить від регіону розташування підприємства. У регіональному розподілі найвищий показник очікувань зафіксовано для м. Києва та Одеської (по 0,15) області, а також для Київської та Львівської (по 0,13 для кожної) областей. Найнижчим та від'ємними значення показника є для чотирьох областей: Хмельницької (-0,05), Волинської (-0,06), Харківської (-0,10) та Полтавської (-0,70).

Галузь. У галузевому розрізі найвищим індекс очікувань є для металообробки (0,06). Найнижчий та від'ємний показник мають виробництво будівельних матеріалів, харчова промисловість (по -0,04 для кожної галузі) та машинобудування (-0,08).

Рис. 21. Індекс змін кількості працівників

ПРАЦІВНИКИ У ВИМУШЕНИХ ВІДПУСКАХ

Зміни щодо попереднього місяця

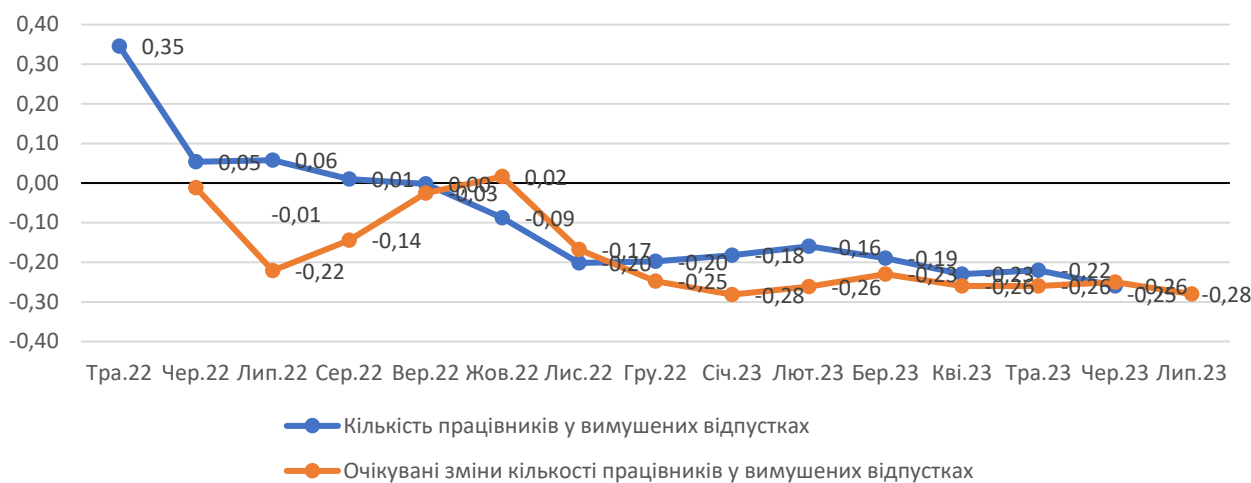
Спостерігається незначне скорочення кількості працівників у вимушених відпустках. Індекс змін кількості працівників у вимушених відпустках у червні порівняно з травнем зменшився з -0,22 до -0,26. Частка тих опитаних, які повідомили про збільшення кількості працівників у вимушених відпустках, залишилась без істотних змін та становить 3,2% (була 3,7%). Водночас, частка тих, хто вказав на їх скорочення, збільшилась із 26,6% до 28,9%. Частка тих, для кого за минулий місяць ситуація не змінилась, незначним чином зменшилась, із 69,7% до 68,0%.

Розмір. Показник для мікропідприємств (-0,03) є найвищим, а показник великих підприємств становить -0,16. Водночас, показники середніх (-0,31) та малих (-0,34) підприємств є значно нижчими та приблизно однаковими.

Регіон. Найбільшою мірою з-поміж різних регіонів зростання показника спостерігається для підприємств Волинської (0,09) та Черкаської (0,03) областей, які мають додатне значення, а найчастіше про зменшення кількості співробітників, що перебувають у вимушених відпустках, повідомляють в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській (по -1,00 для кожної) областях.

Галузь. У галузевому розподілі гірші показники щодо кількості працівників у вимушених відпустках має металообробка, значення для якої є єдиним додатним (0,07). Показники поліграфічної (-0,33) та харчової (-0,36) промисловості є найнижчими.

Рис. 22. Індекси змін кількості працівників у вимушених відпустках

Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках

Підприємства, які мають працівників у вимушених відпустках, у наступні три місяці очікують на подальше скорочення їх кількості. Індекс очікуваних змін кількості працівників у вимушених відпустках зменшився із -0,25 до -0,28. Частка тих підприємств, на яких очікується зростання кількості працівників у вимушених відпустках, істотно не змінилась та становить 0,05 (була 0,9%). Водночас, частка тих, хто вважає, що кількість таких працівників на їхньому підприємстві скоротиться, збільшилась із 27,3% до 29,4%. Це відбулось за рахунок зменшення частки тих, хто вважає, що жодних змін не відбудеться, із 71,8% до 70,1%.

Розмір. Показники мікро- (-0,09) та великих (-0,15) підприємств є вищими. Водночас, показники середніх (-0,33) та малих (-0,40) підприємств є значно нижчими.

Регіон. Показник Вінницької (0,08) області має найвище та додатне значення. Показники Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської (по -1,00 для кожної) областей є найнижчими.

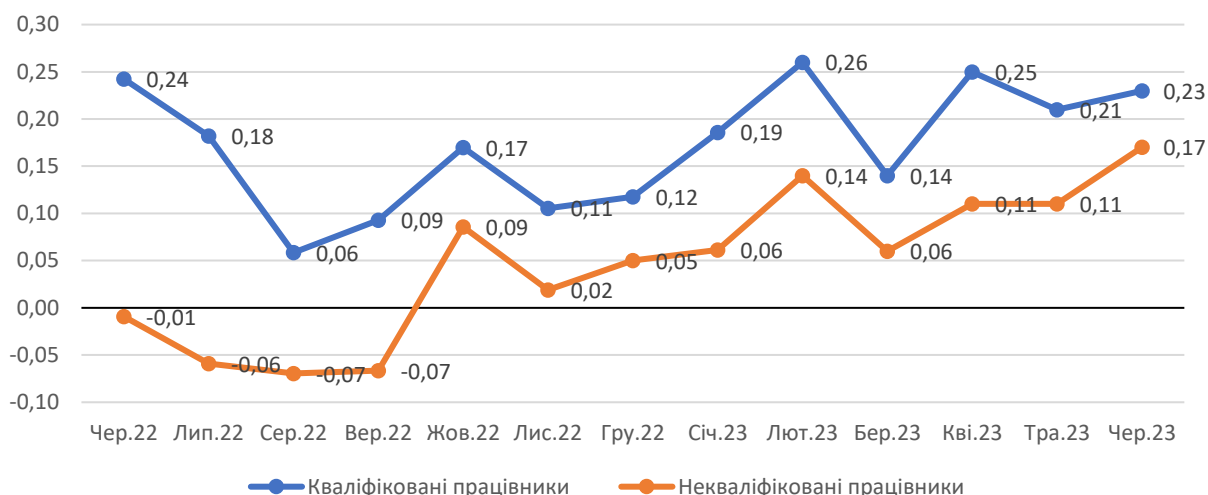
Галузь. Найвищим є показник очікувань щодо кількості працівників у вимушених відпустках для металообробки, який дорівнює нулю. Найнижчими є показники харчової (-0,38) та поліграфічної (-0,45) промисловості.

КВАЛІФІКОВАНІ ТА НЕКВАЛІФІКОВАНІ ПРАЦІВНИКИ

Показник труднощів пошуку кваліфікованих працівників дещо збільшився після зменшення в травні, водночас, показник труднощів у пошуку некваліфікованих працівників істотно збільшився після того, як два місяці поспіль залишався без змін. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із 0,21 до 0,23. Значення ІНДЕКСУ ТРУДНОЩІВ ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ збільшилось із 0,11 до 0,17.

Частка керівників підприємств, які вказали на те, що кваліфікованих працівників важче знайти, збільшилась незначним чином, із 24,0% до 25,4%. Водночас більш істотно збільшилась частка тих, кому важче шукати некваліфікованих працівників (із 14,3% до 19,6%). Відсоток тих, кому легше знайти кваліфікованих працівників дещо зменшився, із 3,1% до 2,8%, так само як зменшилась і частка тих, кому легше шукати некваліфікованих працівників, вона становить 4,5% (була 5,6%). При цьому, частка тих, хто не відчуває жодних змін у пошуку кваліфікованих робітників, зменшилась із 72,9% до 71,8%, а для некваліфікованих працівників відсоток зменшився з 80,1% до 75,9%.

Рис. 23. Індекси змін кваліфікованих та некваліфікованих працівників

Кваліфіковані працівники

Розмір. Залежно від розміру підприємства показник знаходиться приблизно в одному діапазоні. Дещо вищим значення є для великих (0,24) та малих (0,23) підприємств, а для середніх підприємств показник становить 0,22. Найнижчим при цьому значення показника є для мікропідприємств (0,19).

Регіон. Зафіксовано суттєві регіональні відмінності на ринку праці. У регіональному розподілі найлегше шукати кваліфікованих працівників в Одеській (-0,11), Рівненській (-0,17) та Харківській (-0,17) областях, показники яких мають від'ємне значення. Найбільші складнощі з пошуком кваліфікованих працівників мають Чернігівська (1,00), Дніпропетровська та Житомирська (по 0,95 для кожної) області, а також м. Київ (0,79).

Галузь. У галузевому розподілі менше складнощів із пошуком кваліфікованих працівників має поліграфічна (0,08) промисловість. Важче шукати кваліфікованих працівників для металообробки (0,53) та легкої (0,47) промисловості).

Некваліфіковані працівники

Розмір. Найлегше шукати некваліфікованих працівників для мікропідприємств, показник яких дорівнює нулю, а також для малих підприємств, значення для яких становить 0,09. Значення для середніх (0,19) та великих (0,20) підприємств є значно вищим та приблизно однаковим

Регіон. У регіональному розподілі найлегше шукати некваліфікованих працівників у Чернівецькій та Харківській (по -0,12 для кожної) областях, а також у Сумській (-0,71) області, показники якої мають від'ємне значення. Найбільші складнощі з пошуком некваліфікованих працівників у Житомирській (0,95), Дніпропетровській (0,90) та Полтавській (0,70) областях.

Галузь. Найгірші показники щодо пошуку некваліфікованих працівників спостерігаються для металообробки (0,47) та деревообробної (0,240 промисловості, найнижчим є значення для поліграфії (0,08) та хімічної промисловості (0,05).

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ОПИТУВАННЯ

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПІДПРИЄМСТВА

Проблеми ведення бізнесу під час війни

Головною проблемою для бізнесу, пов'язаною з повномасштабним російським вторгненням, у червні 2023 року стало **зростання цін на сировину та матеріали**. Ця проблема виходить на перше місце вже чотири місяці поспіль у 2023 році: як і в період з березня до травня, у червні 2023 року вона була найпоширенішою проблемою для опитаного бізнесу. При цьому в червні абсолютне значення цієї перешкоди дещо зросло порівняно з попереднім місяцем: зі зростанням цін зіштовхнулися 63% опитаних підприємств, тоді як у травні ця частка складала 59%.

Друге місце в рейтингу перешкод зайняли **складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України**. Ця проблема торкнулася 43% опитаних підприємств. Це дещо більше ніж у травні, коли таких було 38%, але стільки ж, як було в березні та квітні 2023 року, коли частка таких підприємств також складала 43%.

Проблема **зменшення попиту на продукцію або послуги** поступово набуває все більшої актуальності у 2023 році. Якщо в січні на неї вказувало 32% опитаних, то в червні ця частка плавно зросла до рівня 38%. Як і в попередньому місяці, проблема низького попиту зайняла третє місце в рейтингу перешкод.

Частка підприємств, які говорять про **перебої з електро-, водо- та теплопостачанням**, знову зросла. У 2023 році про цю проблему найрідше говорили в квітні – тоді вимкнення електро-, водо- та теплопостачання перешкоджали діяльності 29% опитаного бізнесу.

У червні на цю проблему поскаржилося 37% опитаних. Це більше ніж у травні 2023 року (32%), але все ще менше ніж у період із листопада 2022 року до січня 2023 року, коли ця частка досягала свого максимального значення, станом на сьогодні такі вимкнення перешкоджали роботі приблизно 80% підприємств. У червні проблема перебоїв з електро-, водо- та теплопостачанням залишилася на четвертому місці в рейтингу перешкод, викликаних повномасштабним російським вторгненням.

Крім цього, у червні четверте місце з цією проблемою розділила перешкода **браку робочої сили внаслідок призову або виїзду співробітників**. Ця проблема також стала актуальною для 37% підприємств. Варто зазначити, що це найвища частка за весь останній рік проведення цього опитування. Вищою вона була тільки в травні 2022 року, коли це опитування було проведено вперше і на брак працівників скаржилися 39% підприємств. А найнижчий рівень актуальності цієї проблеми за весь період опитування було зафіксовано в серпні 2022 року, коли про брак робочої сили повідомило 13% опитаного бізнесу.

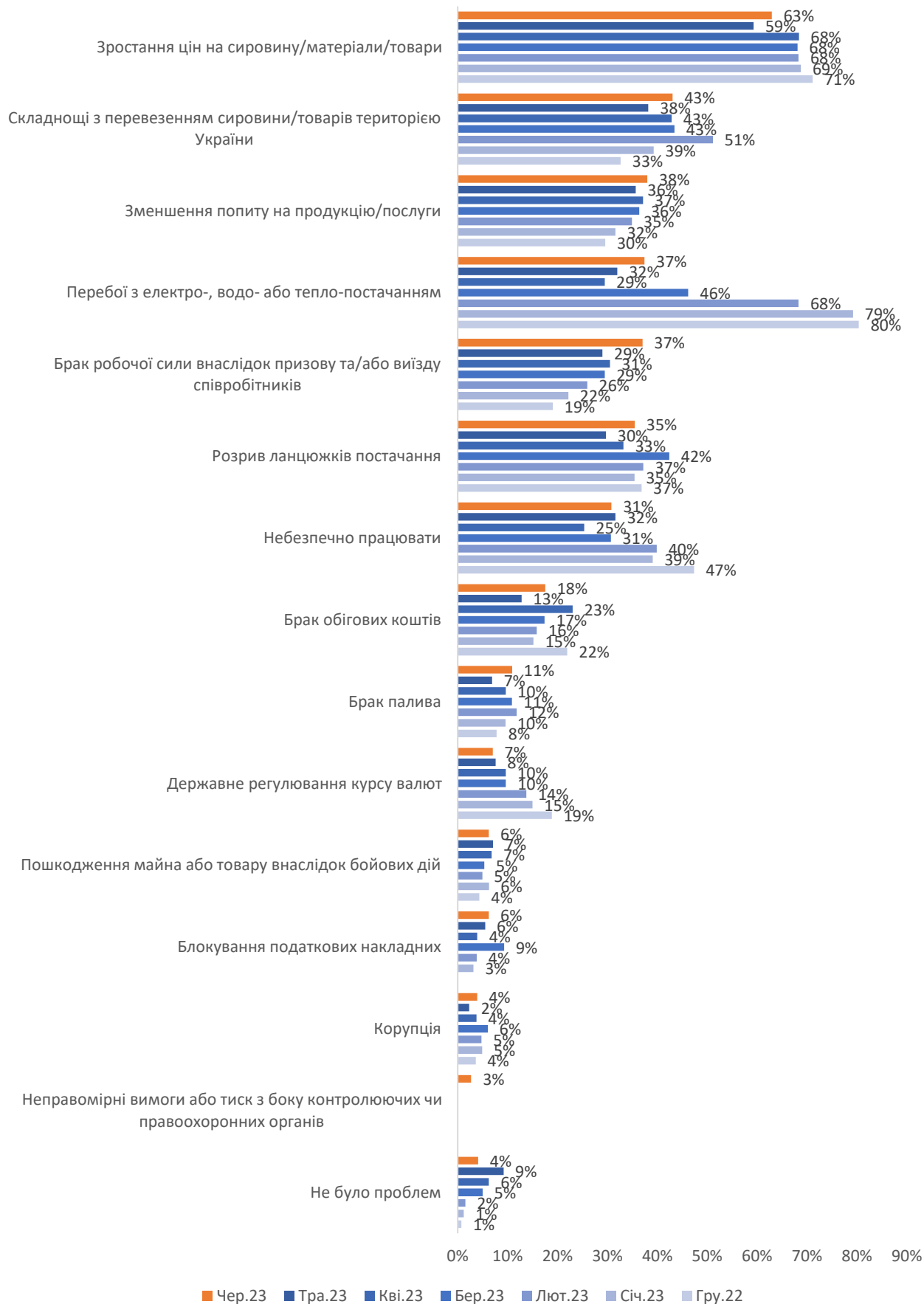
На шостому місці рейтингу перешкод для бізнесу, пов'язаних із повномасштабним російським вторгненням, у червні опинилася проблема **розриву ланцюжків постачання**. На неї вказали 35% опитаних, що більше ніж у травні (30%).

Небезпека для роботи, пов'язана з війною, зайняла сьоме місце в рейтингу перешкод для бізнесу в червні. 31% респондентів сказав, що **працювати небезпечно**. Ця частка практично не відрізняється від рівня травня, коли на цю проблему вказували 32% опитаних, але все ще вища ніж у квітні 2023 року, коли про небезпеку для роботи говорили 25% опитаного бізнесу.

На восьме місце цього рейтингу вийшов **брак обігових коштів**, який став проблемою для 18% опитаних, а на дев'яте – **брак палива**, на який скаржаться 11%. Важливість цих двох проблем зросла порівняно з травнем. Десяте місце в рейтингу перешкод для бізнесу зайняло **державне регулювання курсу валют**: це назвали проблемою для своєї діяльності 7% підприємств.

На решту проблем – **пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, блокування податкових накладних, корупція та неправомірні вимоги або тиск з боку контролюючих чи правоохоронних органів** – вказали до 6% підприємств. Крім того, 4% підприємств, опитаних у червні 2023 року, сказали, що не зіштовхнулися з жодними проблемами.

Рис. 24. Найважливіші проблеми для опитаного бізнесу

Проблеми бізнесу різного розміру. Мікропідприємства частіше від підприємств більших розмірів повідомляють про такі перешкоди, як зменшення попиту та перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням. Так, у той час як серед підприємств малого, середнього та великого розмірів частка тих, які скаржаться на низький попит, складає від 33% до 40%, то серед мікробізнесу таких 50%.

Подібно до цього аж 72% мікропідприємств у червні говорили про те, що зіштовхнулися з перебоями в електро-, водо- та тепlopостачанні. Серед підприємств більших розмірів ця частка складає від 25% до 39%.

З іншого боку, мікропідприємства рідше від бізнесу більших розмірів зіштовхуються зі складнощами з перевезенням сировини або товарів територією України (33%). Крім того, чим більший розмір бізнесу, тим частіше він повідомляє про такі перешкоди, як брак робочої сили та розрив ланцюжків постачання. Відповідні частки респондентів зростають від 23% у мікробізнесі до 50% у великому бізнесі для проблеми браку робочої сили та від 23% у мікробізнесі до 42% у великому бізнесі для проблеми розриву ланцюжків постачання.

Проблеми бізнесу за галузями промисловості. Найголовніша проблема для опитаного бізнесу в червні 2023 року – зростання цін на сировину чи матеріали – найбільше вплинула на хімічну та деревообробну галузі промисловості: більше 70% підприємств у цих галузях вказали на цю проблему³.

У галузі виробництва будівельних матеріалів частіше ніж в інших повідомляють про складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України (59%). Деревообробна промисловість вирізняється найвищим, порівняно з іншими галузями, відсотком підприємств, які в червні зіштовхнулися зі зменшенням попиту (64%). Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням і брак робочої сили в галузі машинобудування відчувалися більшою мірою ніж в інших (про обидві проблеми повідомили по 59% респондентів цієї галузі).

Проблеми бізнесу за регіонами. На зростання цін на сировину або матеріали найчастіше скаржаться опитаний бізнес Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Львівської, Рівненської, Сумської та Тернопільської областей. У цих регіонах 80% та більше опитаних повідомили про цю проблему⁴.

Складнощі з перевезенням сировини або товарів територією України були найвідчутнішою проблемою для бізнесу Вінницької, Запорізької і Тернопільської областей (більше 80%).

Підприємства Вінницької, Полтавської і Хмельницької областей найчастіше повідомляли про зменшення попиту (більше 80%). До того ж, у цих же областях, а також у Харківській, Чернівецькій та Чернігівській підприємства в червні найчастіше повідомляли про перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням (більше 80% опитаних).

Вплив війни на завантаження виробничих потужностей/обсяги виробництва

У червні 2023 року було зафіксовано найвищий рівень завантаження виробничих потужностей за весь час опитування. У червні 9% підприємств повідомили, що працюють на повну потужність (100% і більше), що незначною мірою вище ніж попереднього місяця (8%). Водночас частка підприємств, які працюють майже на повну потужність (75% - 99%), зросла до 53% (була 50% у квітні та 49% у травні). У результаті **сумарна частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність, становила 62%, - найвищий показник за всі хвили опитування.** Для порівняння, відповідний показник був найвищим за всі хвили опитування у квітні – 58% та травні – 57%. Таким чином, у червні зросло завантаження потужності порівняно з рівнем попереднього місяця.

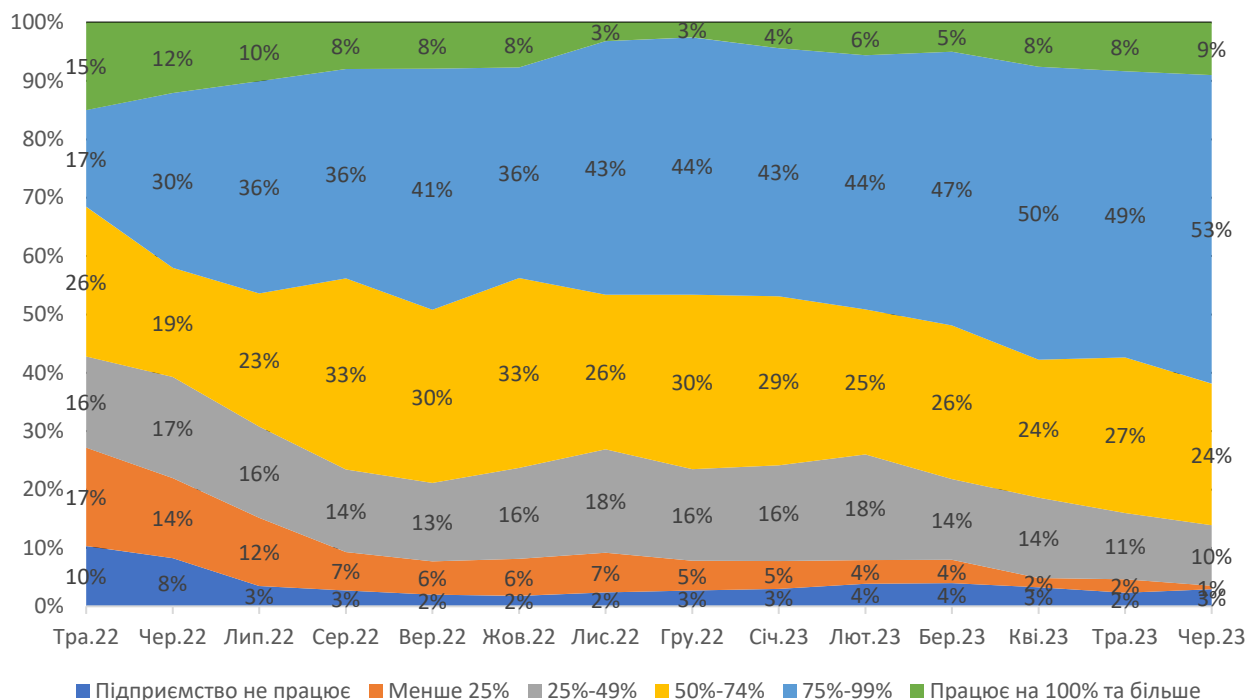
У червні 3% опитаних підприємств повідомили, що припинили свою діяльність упродовж війни. Цей показник продовжує залишатися низьким від липня 2022 року, у діапазоні 2% – 4%. Також залишається низькою частка підприємств, які працюють на рівні менше ніж 25% від довоєнних обсягів виробництва, – лише 1% у червні (2% у травні). Окрім цього, 10% підприємств працювали в червні на рівні 25% - 49% довоєнних виробничих

³ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁴ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

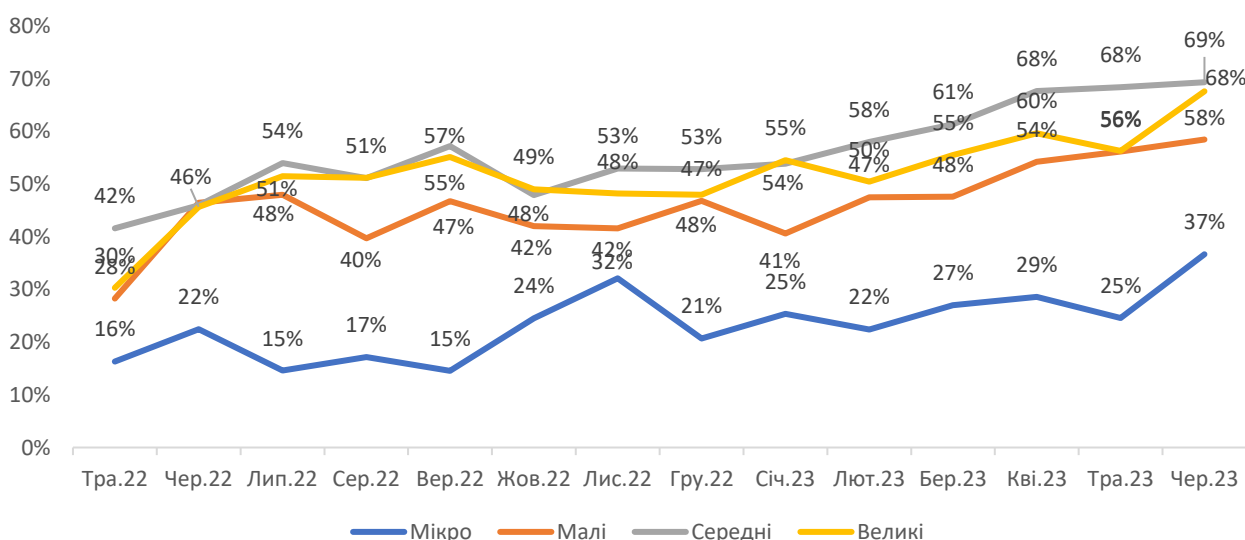
потужностей (11% у травні). **У підсумку, у червні зафіксовано найнижчу частку підприємств, які працюють менше ніж на половину потужності, порівняно з довоєнним часом, - лише 14% підприємств.**

Рис. 25. Вплив війни на роботу підприємств (% опитаних)

Результати бізнесу різного розміру. Середній бізнес продовжує демонструвати найкращий темп відновлення виробництва. На майже повну та повну потужність порівняно з довоєнним періодом працювали в червні 69% середніх підприємств, що є максимальним показником від самого початку опитування (68% у травні). Відповідний показник також є високим для великого бізнесу – 68% (у травні 56%). У червні найвищі за весь час опитування результати також показав малий бізнес – 58% підприємств працювали майже на повну та повну потужність (56% у травні). Однак для мікробізнесу показник залишається на низькому рівні – 37% у червні (25% у травні). Таким чином, **відповідний показник для мікропідприємств досягнув найвищого рівня за весь час дослідження.**

Рис. 26. Частка підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом (за розміром підприємств, %)

Станом на червень не працювали 17% представників мікробізнесу (15% у травні та 20% у квітні). Мікропідприємства більш чутливі до змін ділового середовища, що в результаті відображається в гірших оцінках для більшості показників. Для порівняння, великий та середній бізнес повністю відновив роботу (не працював лише 1% опитаних у червні). Серед малих підприємств не відновили роботи 2% опитаних. Таким чином, **мікробізнес досі залишається більш чутливим до викликів воєнного часу.**

Результати бізнесу різних галузей. Харчова галузь залишається лідером відновлення переробної промисловості. У червні 78% підприємств харчової галузі працювали майже на повну та повну потужність, що є найвищим показником для галузі за весь період спостереження (73% у квітні та травні). На другій сходинці поліграфічна промисловість із 71% (було 62% у квітні та 60% у травні). Також покращилося завантаження підприємств легкої промисловості – із 55% у травні до 69% у червні. Завантаження потужностей у виробництві будматеріалів зберіглося на рівні попереднього місяця - 38%. Найскладніша ситуація в металургії та металообробці, у яких лише 27% підприємств працювали на майже повну та повну потужність (29% у травні).

Рис. 27. Частка промислових підприємств, які працюють майже на повну та повну потужність (75 – 99%, 100% та більше) порівняно з довоєнним періодом, % опитаних за галузями

	Лип.22	Сер.22	Вер.22	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23	Тра.23	Чер.23
Харчова промисловість	58	61	62	62	58	63	62	66	66	73	73	78
Поліграфічна промисловість	57	53	61	53	75	54	33	50	58	62	60	71
Легка промисловість	43	47	62	44	60	46	46	52	63	65	55	69
Машинобудування	33	33	40	32	51	33	37	46	39	43	30	47
Виробництво будматеріалів	11	13	39	33	29	25	14	14	15	30	38	38
Хімічна промисловість	32	25	38	11	27	25	35	36	30	42	42	36
Деревообробна промисловість	35	25	22	26	43	22	18	17	13	42	33	36
Металургія та металообробка	26	26	20	10	13	17	23	24	22	20	29	27

Результати за регіонами Як і під час попередніх хвиль опитування, майже на повну та повну потужність у червні продовжують працювати всі або майже всі підприємства Івано-Франківської (100%), Львівської (100%), Одеської (100%), Полтавської (100%), Тернопільської (100%), Рівненської (96%) та Вінницької (92%) областей.

Водночас, ситуація залишається найскладнішою в прифронтових Запорізькій та Харківській областях, де, відповідно, 0% та 15% підприємств працювали на високому рівні завантаження потужностей. Низький рівень завантаження також на підприємствах міста Києва (24%), Сумської (35%), Черкаської (34%) областей. Таким чином, проблеми з відновленням залежать не лише від географічного розташування бізнесу та близькості до лінії фронту, а й від логістичних, енергетичних та інших викликів, які дещо відрізняються за регіонами.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКСПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

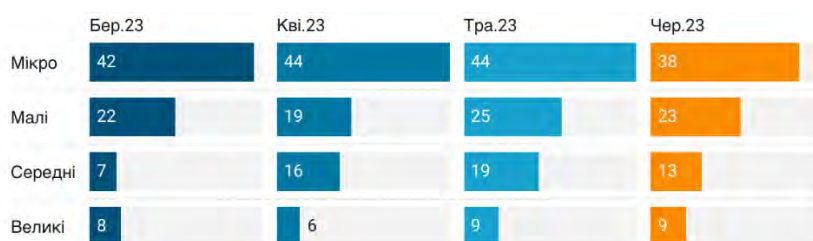
У рамках чотирнадцятої хвилі опитування зафіксовано 62% опитаних (серед тих, які змогли дати відповідь), що були або є експортерами. Водночас 36% підприємств ніколи не мали експорту, а ще 2% не змогли дати відповіді на запитання.

Станом на червень 2023 року серед експортерів 84% опитаних вказали, що експортували до війни, а також продовжували експортувати впродовж останніх 12-ти місяців. Ще 1% підприємств уперше розпочав експортувати саме під час війни (упродовж останніх 12-ти місяців). Водночас 15% підприємств експортували до початку війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. Таким чином, продовжується тенденція останніх місяців: частина бізнесу не може побороти нові виклики для експортної діяльності та відновити експорт.

Рис. 28. Вплив війни на експортну діяльність (% опитаних експортерів)

Результати бізнесу різного розміру. За результатами червня, знову зафіксовано закономірність щодо стану експортної діяльності залежно від розміру підприємства. Серед мікробізнесу 38% підприємств, які експортували до війни, але не мали експортної діяльності впродовж останніх 12-ти місяців. Також висока частка підприємств, які не можуть відновити експорту, серед малого бізнесу – 23%. Дещо краща ситуація серед середніх експортерів – 13% опитаних не експортували останні 12 місяців. Найкраща ситуація серед великого бізнесу, у якого відповідний показник становив 9%. Таким чином, великий бізнес традиційно є лідером із відновлення експортної діяльності.

Рис. 29. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за розміром підприємств (% опитаних експортерів)⁵

Результати бізнесу за галуззю. Отримані дані вказують, що дотепер найбільш складна ситуація з відновленням експорту залишається в галузі виробництва будівельних матеріалів. Зокрема, 56% підприємств галузі експортували до війни, але не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців (50% у березні та квітні, 46% у травні). Також складна ситуація в металургії та машинобудуванні, у яких відповідний показник становить 35%. На противагу цьому найкраща ситуація в хімічній промисловості, у якій 6% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців. У деревообробній промисловості лише 13% підприємств не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча експортували до війни, а в харчовій промисловості – 14%.

Рис. 30. Частка експортерів, які не експортували впродовж останніх 12-ти місяців, за галуззю промисловості (% опитаних експортерів)

⁵ Дані за травень недоступні для мікропідприємств через недостатню наповнюваність підвибірки.

Результати за регіонами. Упродовж усіх хвиль щомісячного опитування доступні дані не дозволяють зробити висновки щодо чітких регіональних закономірностей через недостатню наповнюваність підвбірок в окремих областях. Однак в окремих регіонах усі підприємства (серед тих, хто зміг дати відповідь) відновили експорт, зокрема у Вінницькій, Івано-Франківській, Запорізькій, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській та Чернігівській областях. Найскладніша ситуація в Дніпропетровській та Житомирській областях, у яких відповідно 72% та 63% не мали експорту впродовж останніх 12-ти місяців, хоча мали його до війни.

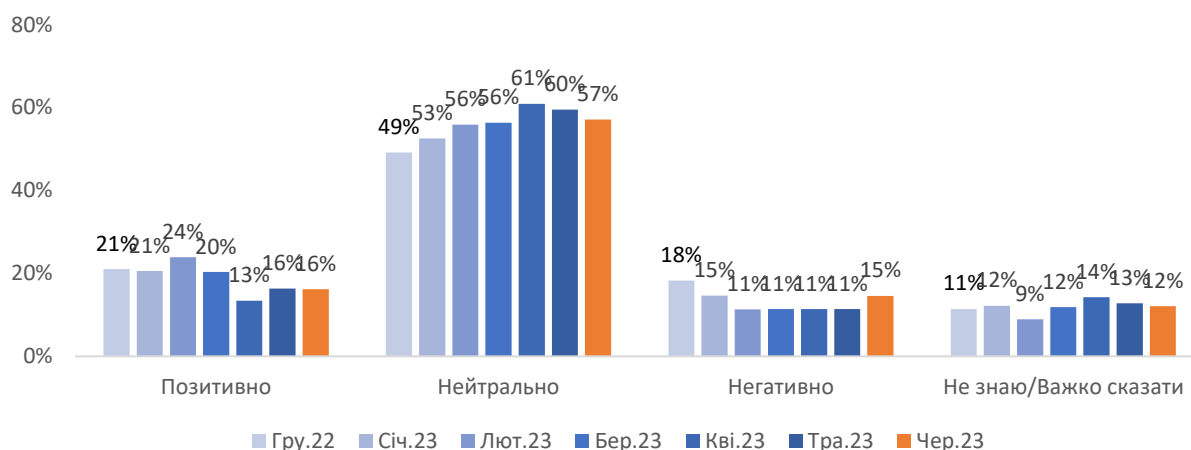
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

У червні 2023 року позитивні оцінки державної політики щодо підтримки бізнесу не змінилися. Як і в травні, цю політику позитивно оцінило 16% опитаних. Разом із цим, ця частка менша порівняно з рівнем позитивних оцінок (20% - 24%), який фіксувався в період із листопада 2022 року до березня 2023 року.

Як і раніше, бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику щодо підтримки бізнесу: 57% респондентів. Водночас частка негативних оцінок зросла з 11% у травні до 15% у червні. Крім цього, 12% опитаних не змогли поставити оцінку державній політиці з підтримки бізнесу.

Рис. 31. Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за розміром бізнесу. Серед представників мікропідприємств найнижча частка опитаних, які дали позитивну оцінку державній політиці з підтримки бізнесу (2%). Для порівняння, серед груп бізнесу більших розмірів відповідні частки складають від 15% до 21%. Також серед мікропідприємств зафіксована найбільша частка респондентів із негативними оцінками цієї політики (23%) та найбільша частка тих, які не змогли її оцінити (33%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за сектором. Найчастіше позитивні оцінки державній політиці з підтримки бізнесу ставлять представники поліграфічної промисловості (29% опитаних)⁶. Водночас найбільшою часткою негативних оцінок відзначаються респонденти з галузей виробництва будівельних матеріалів (28%) та машинобудування (25%).

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу за регіоном. Найвищий рівень позитивних оцінок державної політики з підтримки бізнесу в червні 2023 року зафіксовано у Львівській, Рівненській та Тернопільській областях (більше 50%)⁷. Разом із цим, найбільші частки негативних оцінок серед бізнесу Сумської (40%) та Вінницької (38%) областей.

⁶ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁷ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

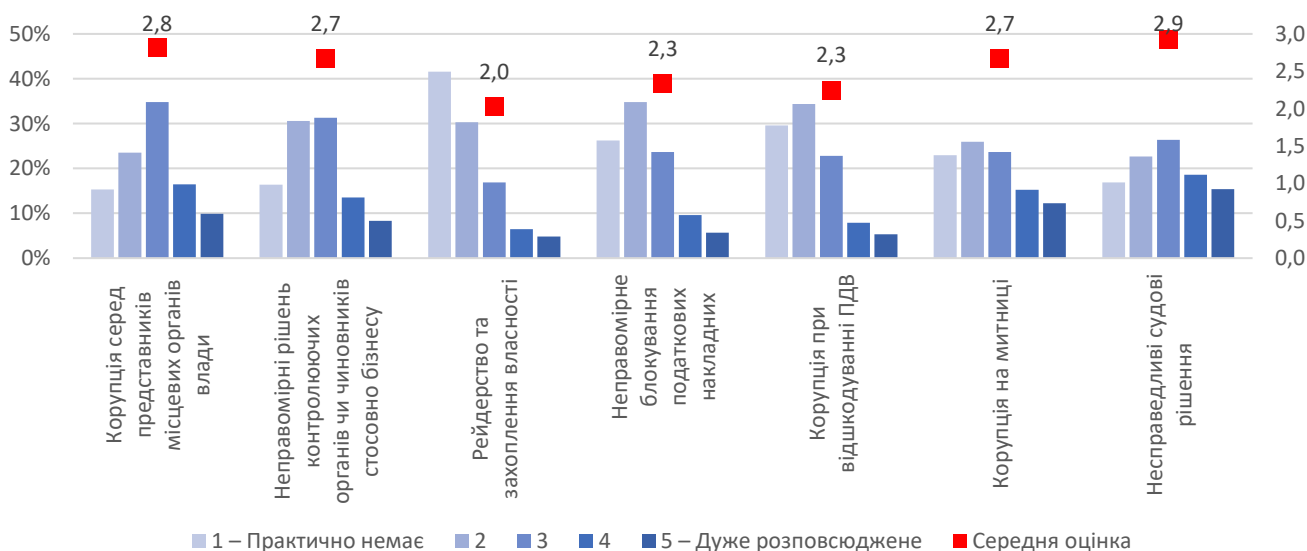
Оцінка поширеності різних незаконних та несправедливих практик

У червні учасникам опитування було запропоновано оцінити, наскільки, на їхню думку, в Україні поширені різні незаконні та несправедливі явища, які створюють несприятливий клімат для діяльності бізнесу та перешкоджають чесній конкуренції. Зокрема, було запропоновано оцінити поширеність таких практик:

- корупція серед представників місцевих органів влади;
- прийняття неправомірних рішень представниками контролюючих органів чи чиновниками стосовно бізнесу;
- рейдерство та захоплення власності;
- неправомірне блокування податкових накладних;
- корупція при відшкодуванні ПДВ;
- корупція на митниці;
- несправедливі судові рішення;

Респонденти оцінили кожне явище за шкалою від 1 до 5 балів, де 1 бал означає, що цього явища практично немає, а 5 балів – що воно дуже розповсюджене.

Рис. 32. Оцінка розповсюдженості різних незаконних і несправедливих практик

Підприємства переважно оцінюють поширеність цих практик як середню або низьку. Жодну практику, наведену в цьому переліку, більшість респондентів не назвала дуже розповсюдженою. Середні оцінки розповсюдженості цих практик знаходяться в проміжку від 2-х до 2,9 балів.

Порівняно більш розповсюдженими представники бізнесу називають такі практики, як несправедливі судові рішення та корупція серед представників місцевих органів влади. Їхню поширеність оцінили в середньому на 2,9 та 2,8 балів відповідно. Проте частка опитаних, які вважають ці практики поширеними, невисока: вона складає близько третини опитаних у випадку несправедливих судових рішень (34%) та близько однієї четвертої щодо корупції серед місцевої влади (26%).

Майже на такому ж рівні оцінюють поширеність неправомірних рішень представниками контролюючих органів або чиновниками стосовно бізнесу та корупції на митниці. Їх вважають поширеними, відповідно, 22% та 27% керівників опитаних підприємств, а середня оцінка поширеності склала 2,7 бала для цих обох явищ.

Решту негативних практик вважають поширеними менше однієї п'ятої опитаних: 15% говорять про поширеність неправомірного блокування податкових накладних, 13% – про корупцію при відшкодуванні ПДВ і 11% – рейдерство та захоплення власності. У середньому, поширеність рейдерства оцінили на 2 бали, а двох інших негативних явищ – на 2,3 бала.

Оцінка поширеності різних незаконних та несправедливих практик за розміром бізнесу. Мікробізнес вважає більшість перелічених незаконних та несправедливих явищ більш поширеними порівняно з підприємствами малого, середнього та великого розмірів. Особливо це проявляється у випадку корупції серед представників місцевих органів влади, поширеність якої мікропідприємства оцінили на 3,5 бала, неправомірні рішення контролюючих органів чи чиновників стосовно бізнесу мікропідприємства оцінили, у середньому, на 3,4 бала, а неправомірне блокування податкових накладних, у середньому, мікропідприємства оцінили на 3,2 бала.

Дещо інша тенденція спостерігається при оцінці поширеності таких негативних практик, як корупція на митниці та несправедливі судові рішення. Оцінки мікро-, малого та середнього бізнесу тут схожі між собою, при цьому підприємства цих розмірів оцінюють поширеність цих практик вище, ніж великий бізнес. Зокрема, поширеність корупції на митниці великі підприємства оцінили в середньому на 2,3 бала, а підприємства менших розмірів – на 2,7 - 2,9 балів. А поширеність несправедливих судових рішень великий бізнес оцінив на 2,7 бала, тоді як підприємства менших розмірів – на 3 бали - 3,1 бали.

Оцінка поширеності різних незаконних та несправедливих практик за сектором. Представники поліграфічної промисловості вважають несправедливі судові рішення, корупцію на митниці та корупцію при відшкодуванні ПДВ більш поширеними, ніж респонденти з інших галузей промисловості⁸. Вони оцінили поширеність цих явищ на 4,1 бала, 3,6 бала та 3 бали відповідно. Порівняно високими оцінками поширеності несправедливих судових рішень характеризується і деревообробна промисловість, у якій за цим критерієм поставили в середньому 3,4 бала.

У свою чергу, у галузі виробництва будівельних матеріалів вважають більш поширеними такі негативні явища, як корупція серед представників місцевих органів влади та неправомірні рішення контролюючих органів або чиновників стосовно бізнесу. Підприємства цієї галузі оцінили поширеність цих явищ у середньому на 3,3 бала та 3,2 бала.

Оцінка поширеності різних незаконних та несправедливих практик за регіоном. Бізнес Запорізької та Хмельницької областей більше схильний вважати поширеними корупцію та інші незаконні та несправедливі практики порівняно з респондентами в інших регіонах. Зокрема, поширеність корупції серед місцевої влади та неправомірних рішень щодо бізнесу представники обох регіонів оцінили на 4 та більше балів. Крім цього, у Запорізькій області найвище, порівняно з іншими регіонами, оцінили поширеність рейдерства (на 4,1 бала)⁹.

Досить високою оцінкою поширеності незаконних та несправедливих практик відзначаються і підприємства Чернігівської та Сумської областей. Зокрема, тут на 4 бали оцінили поширеність неправомірного блокування податкових накладних, а на Чернігівщині ще й на 4 бали оцінили поширеність корупції серед місцевої влади.

Івано-Франківська, Львівська та Тернопільська області характеризуються високими оцінками від місцевого бізнесу поширеності корупції на митниці та несправедливих судових рішень. Поширеність цих практик у кожній із цих областей оцінили на більше ніж 4 бали. При цьому, поширеність інших перелічених негативних явищ у цих областях оцінили помітно нижче.

Натомість підприємства Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Харківської та Чернівецької областей найнижче оцінили поширеність перелічених незаконних і несправедливих практик.

⁸ У цьому аналізі не розглядаються підприємства галузей сільського господарства, будівництва, торгівлі та послуг, а також підприємства, що ввійшли до категорії «Інші виробництва».

⁹ До порівняння не включено регіони, у яких не були опитані підприємства. Детальніше див. розділ «Вибірка».

МЕТОДОЛОГІЯ ОПИТУВАННЯ

У цьому звіті представлено результати чотирнадцятого нового щомісячного опитування підприємств «Український бізнес в умовах війни». Дані було зібрано за допомогою поєднання декількох методів збору даних: телефонне інтерв'ю представників бізнесу із внесенням відповідей до онлайн-форми інтерв'юерами та, у невеликій кількості випадків, самостійне заповнення онлайн-форми представниками підприємств, які під час попереднього телефонного контакту висловили бажання самостійно внести дані в онлайн-форму. Усі відповіді – і заповнені респондентами самостійно, і надані інтерв'юерам телефоном – було зібрано в одній базі даних. Після завершення опитування експерти ІЕД провели контроль та очищення даних і проаналізували відповіді.

У цьому опитуванні, зокрема, ми продовжуємо вивчати показники ділового клімату та кон'юнктури, які досліджує ІЕД у щоквартальних опитуваннях промислових підприємств у рамках проекту «Ділова думка». Це, зокрема, показники, які в числовому вимірі показують зміни з місяця в місяць таких важливих для бізнесу показників, як обсяги виробництва та реалізації, обсяги експорту, запаси сировини та матеріалів, кількість нових замовлень та інших, а також очікування бізнесу щодо їх змін у наступні три та шість місяців.

Такі індекси обчислюють за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, якщо підприємство відповідає, що показник збільшився, 0, якщо він не змінився, і -1, якщо він зменшився, а результат є балансом між позитивними та негативним відповідями. Наприклад, якщо зі ста респондентів двадцять вказали на зростання виробництва, п'ятдесят респондентів – на його скорочення, і тридцять зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, на яких зросло виробництво, є більшою (меншою) ніж кількість тих, на яких виробництво скоротилось. Для більш точного заміру на рівні мікроданих відбувається зважування кожної відповіді з урахуванням розміру підприємства за кількістю працівників.

За допомогою таких індексів можна відстежувати динаміку змін цих показників, порівнювати їх у часі та швидко оцінювати загальний напрямок змін умов для ведення бізнесу та ситуації на підприємствах.

Польовий етап опитування тривав із 16 до 30 червня 2023 року.

ВИБІРКА

Усього в чотирнадцятій хвилі було опитано 513 підприємств. Підприємства розташовані у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та в місті Києві. У кожному з цих регіонів було опитано від 15-ти до 36-ти підприємств¹⁰.

Більшість вибірки склали промислові підприємства – 479 підприємств або 93% вибірки. Серед них переважають підприємства харчової промисловості, легкої промисловості, а також машинобудування. До сфери сільського господарства належать 9 підприємств (1,8% вибірки), до торгівлі – 15 підприємств (2,9% вибірки). Сім підприємств або 1,4% вибірки працюють у сфері послуг, і три підприємства (0,6%) належать до галузі будівництва.

Серед опитаних є підприємства різних розмірів, які визначаються за кількістю працівників. Із них мікропідприємств (до 10-ти працівників включно) – 60 або 12% вибірки, малих (від 11-ти до 50-ти працівників) – 155 або 30% вибірки, середніх (від 51-го до 250-ти працівників) – 190 або 37% вибірки, і великих (більше ніж 250 працівників) – 108 або 21% вибірки.

¹⁰ В опитуванні зазначалась область, у якій знаходилося підприємство на час проведення опитування.

Додаток 1. Вибрані результати опитування в цифрах

Вибірка

Розмір підприємств

	Кількість	Частка вибірки
Мікро-	60	12%
Малі	155	30%
Середні	190	37%
Великі	108	21%
УСЬОГО	513	100%

Сектор/галузь промисловості

	Кількість	Частка вибірки
Сільське господарство	9	1,8%
Виробництво металу та металообробка	22	4%
Хімічна промисловість	22	4%
Машинобудування	32	6%
Деревообробна промисловість	25	5%
Виробництво будівельних матеріалів	29	6%
Харчова промисловість	176	34%
Легка промисловість	46	9%
Поліграфічна промисловість	14	2,7%
Інші виробництва	113	22%
Будівництво	3	0,6%
Торгівля	15	2,9%
Послуги	7	1,4%
УСЬОГО	513	100%

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за розміром, індекс змін (червень 2023)

	Усі	Мікро	Малі	Середні	Великі
Виробництво	0,20	0,00	0,10	0,23	0,24
Очікувані зміни виробництва	0,44	0,14	0,42	0,44	0,48
Продажі	0,18	-0,08	0,10	0,22	0,21
Очікувані зміни продажів	0,43	0,10	0,42	0,44	0,45
Експорт	0,06	-0,35	-0,20	0,14	0,10
Очікувані зміни експорту	0,33	-0,18	0,21	0,33	0,41
Дебіторська заборгованість	-0,27	-0,23	-0,33	-0,29	-0,19
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,31	-0,42	-0,43	-0,20
Кредиторська заборгованість	-0,30	-0,24	-0,41	-0,33	-0,17
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,30	-0,43	-0,43	-0,24
Податкова заборгованість	-0,32	-0,26	-0,44	-0,36	-0,18
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,34	-0,25	-0,47	-0,37	-0,22
Запаси сировини	0,06	-0,11	0,03	0,06	0,10
Очікувані зміни запасів сировини	0,32	-0,10	0,30	0,34	0,35
Запаси готової продукції	-0,34	-0,33	-0,40	-0,42	-0,22
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,28	-0,13	-0,40	-0,31	-0,16

Нові замовлення	0,14	0,02	0,09	0,16	0,14
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,15	0,42	0,40	0,46
Кількість працівників	-0,07	-0,20	-0,07	-0,03	-0,10
Очікувані зміни кількості працівників	0,00	-0,08	-0,01	0,01	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,03	-0,34	-0,31	-0,16
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,28	-0,09	-0,40	-0,33	-0,15
Кваліфіковані працівники	0,23	0,19	0,23	0,22	0,24
Некваліфіковані працівники	0,17	0,00	0,09	0,19	0,20
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,00	-0,29	-0,06	0,04	0,04
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,19	0,50	0,42	0,51
Оцінка ділового середовища	-0,03	-0,51	-0,07	-0,04	0,08
Очікувані зміни ділового середовища	0,41	0,07	0,47	0,40	0,41
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,19	0,22	0,27	0,15	0,19
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,45	0,21	0,48	0,47	0,44

Показники діяльності підприємств та ділового середовища за галуззю промисловості, індекс змін (червень 2023)

	Усі	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Виробництво	0,20	-0,05	0,36	0,41	0,08
Очікувані зміни виробництва	0,44	0,20	0,18	0,25	0,24
Продажі	0,18	-0,05	0,27	0,38	0,04
Очікувані зміни продажів	0,43	0,20	0,18	0,14	0,29
Експорт	0,06	-0,42	0,17	-0,18	-0,31
Очікувані зміни експорту	0,33	0,36	0,14	-0,11	0,15
Дебіторська заборгованість	-0,27	-0,15	-0,29	0,07	0,00
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,28	-0,25	-0,12	-0,33
Кредиторська заборгованість	-0,30	-0,22	-0,25	-0,07	-0,16
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,29	-0,20	-0,23	-0,29
Податкова заборгованість	-0,32	0,00	-0,06	-0,10	-0,14
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,34	0,00	-0,13	-0,22	-0,20
Запаси сировини	0,06	0,05	0,00	-0,10	-0,12
Очікувані зміни запасів сировини	0,32	0,16	0,09	-0,11	-0,05
Запаси готової продукції	-0,34	-0,33	-0,14	-0,07	-0,38
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,28	-0,15	-0,10	0,04	-0,11
Нові замовлення	0,14	-0,05	0,24	0,09	0,00
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,25	0,24	0,21	0,19
Кількість працівників	-0,07	-0,09	0,05	-0,12	-0,08
Очікувані зміни кількості працівників	0,00	0,06	0,00	-0,08	0,00

Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,26	0,07	-0,11	-0,15	-0,11
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,28	0,00	-0,11	-0,14	-0,18
Кваліфіковані працівники	0,23	0,53	0,14	0,41	0,40
Некваліфіковані працівники	0,17	0,47	0,05	0,23	0,24
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,00	-0,32	-0,14	-0,09	-0,12
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,30	0,21	0,38	0,29
Оцінка ділового середовища	-0,03	-0,23	-0,19	-0,17	-0,24
Очікувані зміни ділового середовища	0,41	0,35	0,11	0,25	0,18
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,19	0,38	0,13	0,13	0,50
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,45	0,23	0,36	0,20	0,32

	Усі	Виробництво будматеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфіч на промисловість
Виробництво	0,20	0,17	0,19	0,11	0,14
Очікувані зміни виробництва	0,44	0,19	0,58	0,32	0,33
Продажі	0,18	0,14	0,18	0,11	0,14
Очікувані зміни продажів	0,43	0,23	0,57	0,30	0,25
Експорт	0,06	0,00	0,11	0,03	-0,33
Очікувані зміни експорту	0,33	0,00	0,47	0,14	0,00
Дебіторська заборгованість	-0,27	-0,20	-0,37	-0,22	-0,23
Очікувані зміни дебіторської заборгованості	-0,35	-0,33	-0,43	-0,36	-0,36
Кредиторська заборгованість	-0,30	-0,20	-0,40	-0,31	-0,38
Очікувані зміни кредиторської заборгованості	-0,37	-0,33	-0,46	-0,37	-0,36
Податкова заборгованість	-0,32	-0,19	-0,42	-0,26	-0,50
Очікувані зміни податкової заборгованості	-0,34	-0,43	-0,41	-0,28	-0,50
Запаси сировини	0,06	0,07	0,09	0,00	-0,21
Очікувані зміни запасів сировини	0,32	0,04	0,46	0,13	0,17
Запаси готової продукції	-0,34	-0,22	-0,50	-0,28	-0,86
Очікувані зміни запасів готової продукції	-0,28	-0,27	-0,38	-0,31	-0,50
Нові замовлення	0,14	0,10	0,18	0,15	-0,07
Очікувані зміни нових замовлень	0,42	0,28	0,52	0,28	0,33
Кількість працівників	-0,07	-0,07	-0,08	-0,09	-0,07
Очікувані зміни кількості працівників	0,00	-0,04	-0,04	0,00	0,00
Кількість працівників у вимушених відпустках	-0,26	-0,13	-0,36	-0,18	-0,33
Очікувані зміни кількості працівників у вимушених відпустках	-0,28	-0,16	-0,38	-0,23	-0,45

Кваліфіковані працівники	0,23	0,16	0,24	0,47	0,08
Некваліфіковані працівники	0,17	0,17	0,21	0,13	0,08
Оцінка фінансово-економічної ситуації	0,00	-0,18	0,09	0,07	0,14
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	0,46	0,23	0,54	0,36	0,46
Оцінка ділового середовища	-0,03	-0,31	0,05	-0,02	-0,14
Очікувані зміни ділового середовища	0,41	0,26	0,49	0,38	0,46
Чи плануєте Ви розширити діяльність свого підприємства протягом найближчих двох років	0,19	0,13	0,06	0,18	0,50
Як Ви оцінюєте фінансово-економічне становище Вашого підприємства в поточному місяці порівняно з аналогічним періодом минулого 2022 року	0,45	0,35	0,50	0,39	0,69

Вплив війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за розміром бізнесу (червень 2023), % опитаних за групами

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	63%	63%	59%	69%	58%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	43%	33%	48%	44%	40%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	38%	50%	40%	33%	38%
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	37%	72%	38%	25%	39%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	37%	23%	30%	40%	50%
Розрив ланцюжків постачання	35%	23%	34%	37%	42%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (червень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	50%	73%	56%	72%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	41%	50%	38%	32%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	41%	36%	41%	64%
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	55%	32%	59%	32%

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	41%	45%	59%	32%
Розрив ланцюжків постачання	36%	68%	34%	24%

Основні проблеми, із якими зіштовхується бізнес під час війни, за сектором (червень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Зростання цін на сировину/матеріали/товари	69%	67%	63%	57%
Складнощі з перевезенням сировини/товарів територією України	59%	49%	43%	36%
Зменшення попиту на продукцію/послуги	55%	37%	26%	36%
Перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням	35%	29%	39%	7%
Брак робочої сили внаслідок призову та/або виїзду співробітників	45%	34%	39%	21%
Розрив ланцюжків постачання	41%	35%	28%	50%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за розміром бізнесу (червень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Позитивно	16%	2%	21%	18%	15%
Нейтрально	57%	42%	55%	61%	63%
Негативно	15%	23%	15%	12%	14%
Не знають/Не відповіли	12%	33%	9%	10%	8%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (червень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Позитивно	9%	0%	6%	12%
Нейтрально	55%	82%	66%	48%
Негативно	18%	9%	25%	20%
Не знають/Не відповіли	18%	9%	3%	20%

Оцінка державної політики з підтримки бізнесу, за сектором (червень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Позитивно	10%	20%	20%	29%
Нейтрально	59%	58%	50%	57%
Негативно	28%	10%	20%	7%
Не знають/Не відповіли	3%	12%	11%	7%

Забезпеченість замовленнями

Забезпеченість замовленнями, за розміром бізнесу (червень 2023), % опитаних

	Усі	Мікро-	Малі	Середні	Великі
Менше 1 місяця	9%	36%	8%	6%	3%
1 - 2 місяці	42%	36%	55%	43%	25%
3 - 5 місяців	26%	13%	27%	25%	32%
6 - 11 місяців	17%	9%	10%	20%	26%
12 місяців і більше	6%	6%	1%	6%	14%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (червень 2023), % опитаних за групами

	Виробництво металу та металообробка	Хімічна промисловість	Машинобудування	Деревообробна промисловість
Менше 1 місяця	14%	0%	7%	4%
1 - 2 місяці	38%	19%	25%	57%
3 - 5 місяців	19%	52%	32%	22%
6 - 11 місяців	29%	29%	32%	13%
12 місяців і більше	0%	0%	4%	4%

Забезпеченість замовленнями, за сектором (червень 2023) (продовження), % опитаних за групами

	Виробництво будівельних матеріалів	Харчова промисловість	Легка промисловість	Поліграфічна промисловість
Менше 1 місяця	10%	8%	11%	0%
1 - 2 місяці	52%	46%	42%	50%
3 - 5 місяців	29%	29%	18%	29%
6 - 11 місяців	5%	12%	29%	21%
12 місяців і більше	5%	4%	0%	0%